

NACZELNY DYREKTOR ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

**Sprawozdanie z działalności
archiwów państwowych
w 2002 r.**

Spis treści	strona
WSTĘP	3
1. ZASÓB ARCHIWALNY	
1.1. Wielkość zasobu	6
1.2. Przejmowanie materiałów archiwalnych	6
1.3. Stan informacyjny zasobu archiwalnego	7
1.4. Zabezpieczanie zasobu (ochrona, konserwacja, mikrofilmowanie)	7
2. NARASTAJĄCY ZASÓB ARCHIWALNY	9
3. UDOSTĘPNIANIE I INFORMACJA ARCHIWALNA	
3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych	13
3.2. Użytkownicy	16
3.3. Kwerendy	18
3.4. Reprografia	20
3.5. Komputeryzacja archiwów	21
3.6. Archiwa w Internecie	26
3.7. Formy współpracy z innymi placówkami informacyjnymi	27
3.8. Wystawy materiałów archiwalnych	30
3.9. Inne formy popularyzacji archiwów i zasobu	31
4. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA	32
5. WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ	40
6. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA	52
7. ORGANIZACJA I ZARZĄDZANIE	
7.1. Kadry	57
7.2. Finanse	59

WSTĘP

Archiwa państwowe podległe Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych działają na podstawie *Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach*. Sieć archiwów państwowych na koniec 2002 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym i 29 archiwów państwowych z 53 oddziałami zamiejscowymi i 3 ekspozyturami.

Urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych sprawowała doc. dr hab. Daria Nałęcz.

18 grudnia 2002 r. Sejm uchwalił kolejną nowelizację ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dziennik Ustaw Nr 241, poz. 2074), zawartą w ustawie o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Zostały w niej ustalone zasady prowadzenia działalności gospodarczej w dziedzinie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej pracodawców o czasowym okresie przechowywania a także zasady postępowania z tego rodzaju dokumentacją w przypadku likwidacji lub upadłości pracodawcy. Nowe przepisy mają na celu zabezpieczenie dokumentów niezbędnych obywatelom do ustalenia wysokości świadczeń emerytalnych i rentowych, a w praktyce często dotychczas narażonych na zagubienie lub zniszczenie. Zarazem zadbano o poprawę warunków dostępności dokumentacji osobowej i płacowej – zarówno poprzez uporządkowanie tego segmentu rynku usług jak i poprzez formalne ustanowienie cen maksymalnych za usługi na rzecz obywateli. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych aktywnie uczestniczył w przygotowaniu nowelizacji zarówno na etapie prac rządowych jak i parlamentarnych.

W Dzienniku Ustaw Nr 171 z 2002 r., pod poz.1396, ukazało się obwieszczenie Marszałka Sejmu z dnia 29 sierpnia 2002 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. W przygotowaniu tekstu, uwzględniającego kilkanaście wcześniejszych nowelizacji, brał udział Naczelny Dyrektor.

16 września 2002 r., na wniosek Naczelnego Dyrektora, Minister Kultury wydał rozporządzenie w sprawie zasad postępowania z dokumentacją, zasad jej klasyfikowania i kwalifikowania oraz zasad i trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych (Dz.U. Nr 167, poz.1375). Nowe rozporządzenie zastąpiło analogiczną regulację z 1984 r.

Na wniosek Naczelnego Dyrektora Minister Kultury wystąpił do Prezesa Rady Ministrów o nadanie nowego statutu Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Nastąpiło to na mocy zarządzenia Nr 168 z dnia 23 grudnia 2002 r., uchylającego równocześnie poprzedni statut, obowiązujący od 1985 r. Nowy statut uwzględnia m.in. zmiany struktury organizacyjnej, zarówno podyktowane przepisami powszechnie obowiązującymi jak i wynikające ze zmodernizowanej koncepcji funkcjonowania urzędu.

Naczelnny Dyrektor uczestniczył w pracach legislacyjnych organów administracji rządowej i innych organów państwowych. Spośród przekazanych do zaopiniowania ponad 50 projektów aktów normatywnych i umów międzynarodowych, zgłoszono uwagi do następujących:

- umowa między Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o ochronie i zachowaniu określonych dóbr kultury,
- ustawa o informatyzacji,
- ustawa o kinematografii,
- ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego,
- ustawa o przeprowadzaniu kontroli w administracji publicznej,
- ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji,
- ustawa o zmianach w organizacji i funkcjonowaniu centralnych organów administracji rządowej i jednostek im podporządkowanych oraz o zmianie niektórych ustaw,
- ustawa o utworzeniu Wojewódzkich Kolegiów Skarbowych oraz o zmianie niektórych ustaw regulujących zadania i kompetencje organów oraz organizację jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych,
- rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie konkursu na twórcze prace projektowe,
- rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie określenia zasad i trybu udostępniania materiałów archiwalnych znajdujących się w archiwum wyodrębnionym Instytutu Pamięi Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
- rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie instrukcji kancelaryjnej dla organów gmin i związków międzygminnych,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych,
- rozporządzenie Ministra Kultury w sprawie sposobu przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów jednostek samorządu terytorialnego,
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie archiwizowania akt spraw sądowych,
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie archiwizacji akt spraw sądów wojskowych,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie komisji egzaminacyjnych izb rzemieślniczych,
- zarządzenie Szefa Agencji Wywiadu w sprawie organizacji archiwum wyodrębnionego Agencji Wywiadu,
- zarządzenie Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w sprawie organizacji archiwum wyodrębnionego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

W 2002 r. Naczelny Dyrektor wydał 7 zarządzeń, dotyczących m.in. organizacji Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, składu osobowego i zakresu działania Centralnej Komisji Metodycznej, powołania zespołu naukowego do spraw terminologii archiwalnej, kontroli jednostek podległych i rozmieszczenia zasobu archiwalnego. Naczelny Dyrektor wydał również 22 decyzje – m.in. w sprawach powołania Rady Archiwów Społecznych, lustracji oraz znakowania zasobu archiwalnego, organizacji jednostek podległych, metodyki opracowania zasobu archiwalnego, zasad ewidencjonowania zasobu, wewnętrznych przepisów kancelaryjnych, zasad przyznawania stypendiów naukowych, zasad oceny wartości dokumentacji konstrukcyjnej i technologicznej a także zasad ustalania jednostek, w których tworzy się archiwa zakładowe.

Rada Archiwów Społecznych została powołana w dniu 6 listopada 2002 r. jako ciało doradcze przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych. Do jej zadań należy wspomaganie działań Naczelnego Dyrektora wobec niepaństwowego zasobu archiwalnego, tworzenie systemu informacji o tego rodzaju zbiorach, określanie strategii rozwoju i przygotowanie standardów opracowania niepaństwowego zasobu archiwalnego a także tworzenie warunków wspierania archiwów społecznych przez państwo. Do zasadniczych przesłanek tego przedsięwzięcia należą zaobserwowane ograniczenia rozwoju i dostępności cennych zbiorów historycznych źródeł zgromadzonych przez organizacje pozarządowe. Ponieważ gromadzenie, bezpieczne przechowywanie, opracowanie i udostępnianie tych źródeł mają istotne znaczenie dla kreowania narodowego zasobu archiwalnego, niezbędne jest podjęcie wspólnych, zorganizowanych działań na rzecz archiwów społecznych.

W dniu 18 listopada 2002 r. odbyło się inauguracyjne posiedzenie **Rady Archiwalnej** powołanej przez ministra kultury na kadencję 2002-2004. Rada jest organem doradczym Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Jej przewodniczącym został prof. dr hab. Jerzy Zdrada. Do jej 31-osobowego składu zostali powołani m.in. przedstawiciele archiwów państwowych: dr Sławomir Radoń (AP w Krakowie) – wiceprzewodniczący Rady, dr Jacek Krochmal (Zakład Naukowy Archiwistyki Naczelnej Dyrekcji AP) – sekretarz oraz dyrektorzy archiwów państwowych: Archiwum Głównego Akt Dawnych, AP w Radomiu, Szczecinie i Wrocławiu. W dniu 9 XII 2002 r. Rada Archiwalna zorganizowała seminarium poświęcone projektowi ustawy o informatyzacji działalności organów władzy publicznej. Wnioski i propozycje zostały przesłane ministrowi nauki – przewodniczącemu Komitetu Badań Naukowych.

10 maja 2002 r. w Warszawie odbyło się kolejne posiedzenie **Rady Dziedzictwa Archiwalnego**, podczas którego Aleksandra Jakubowska, sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury, wręczyła akty nominacyjne członkom Rady. Uczestnicy spotkania wymienili się informacjami o przedsięwzięciach zmierzających do realizacji celów Rady. Uzgodniono także dalsze kierunki działań, m. in. plan ustalenia wykazu organizacji posiadających wartościowe zbiory archiwalne. Rada została powołana w 1998 r. przez Ministra Edukacji Narodowej, a od roku 2000 usytuowana jest przy Ministrze Kultury. Stanowi ona organizacyjną płaszczyznę współpracy z polskimi środowiskami emigracyjnymi w dziele ochrony dokumentarnej spuścizny, rozproszonej w wielu częściach świata.

1. Zasób archiwalny

1.1. Wielkość zasobu

Zasób archiwów państwowych według stanu na 31 grudnia 2002 r., wynosił:

- zespołów i zbiorów archiwalnych ogółem: 71 445
- jednostek inwentarzowych: 33 254 800
- metrów bieżących: 231 759,8

W porównaniu ze stanem z 31 grudnia 2001 r. zasób archiwów państwowych zwiększył się o 2 630 zespołów (zbiorów) i 398 694 jednostki inwentarzowe o łącznym rozmiarze 6 868 m.

1.2. Przejmowanie materiałów archiwalnych

Podobnie jak w latach ubiegłych, w 2002 r. archiwa państwowe przejmowały przede wszystkim materiały archiwalne zlikwidowanych i przekształconych urzędów centralnych, terenowych oddziałów władzy i administracji rządowej, przedsiębiorstw, związków spółdzielczych, likwidowanych instytucji państwowych, akta sądowe, akta stanu cywilnego, dokumentację biur projektowych, instytucji oświatowych i kulturalnych.

W 2002 r. archiwa państwowe włączyły do swego zasobu 2 057 zespołów i zbiorów archiwalnych o rozmiarze 7 074 mb. (487 535 j. inw.). Wielkość nabytków odbiega od wskaźników zmian w zasobie, gdyż w tych ostatnich uwzględnione są również rezultaty opracowania zasobu – głównie wyodrębnienie nowych zespołów z materiałów już posiadanych, ubytki dokumentacji a także korekty ewidencyjne.

W dniu 22 lipca 2002 r. Barbara Piasecka-Johnson przekazała do polskich zbiorów publicznych na ręce Prezesa Rady Ministrów Księgę praw miejskich Głubczyc z 1421 r. Stanowi ona cenny średniowieczny kodeks praw miejskich, obejmujący kopie przywilejów królewskich, nadawanych począwszy od 1265 r. Dar został zaprezentowany w Archiwum Głównym Akt Dawnych i Bibliotece Narodowej, a następnie – w Archiwum Państwowym w Opolu, gdzie był eksponowany wraz z oryginalnymi dokumentami, których odpisy zamieszczono w kodeksie. Księga jest obecnie przechowywana w opolskim AP.

Do ważniejszych nabytków zalicza się kilkaset metrów akt Urzędu Miasta Krakowa, począwszy od połowy XIX w. (AP w Krakowie), kolekcja dokumentów dotyczących m.in. historii Grodna (Archiwum Główne Akt Dawnych), akta hipoteczne z Lublina i Białej Podlaskiej (XIX-XX w. – AP w Lublinie), kolekcja listów kupca Martina Banascha z Nieszawy i wrocławskie akta sądowe z okresu 1940-1944 (AP w Toruniu) a także dotyczące najnowszej historii Polski nagrania dźwiękowe, m.in. z archiwum Radia Wolna Europa i Muzeum Polskiego w Chicago (Archiwum Dokumentacji Mechanicznej).

W roku 2002 zasób pięciu archiwów państwowych – AAN, ADM, AP Kraków, AP Opole i AP Bydgoszcz – został uzupełniony o nabytki pochodzące od darczyńców zagranicznych.

Archiwum Akt Nowych wzbogaciło się o kopie dokumentów gen. Władysława Sikorskiego (dar prezydenta Federacji Rosyjskiej); kopie materiałów dotyczących losów Polaków w czasie II wojny światowej na Kubie (przekazane przez tamtejszą Ambasadę RP); dokumenty przekazane przez dra Romana Lewickiego (Londyn); akta i rejestry z Urzędu Skarbu w Londynie (ofiarodawca - Tresury Solicitor); album na temat działalności Polskiej Orkiestry Młodzieżowej w Australii (ofiarodawca – Zygmunt Matuszkiewicz-Matuszewski). Do Archiwum Dokumentacji Mechanicznej napłynęły materiały z Muzeum Polskiego w Chicago oraz Saints Mary's College of Ave Maria University (Orchard Lake) a także filmy prezentujące działalność instytucji polonijnych w Australii (ofiarodawca – Andrzej Kleeberg). Archiwum Państwowe we Wrocławiu otrzymało mikrofilmy z Narodowego Archiwum Dokumentów Państwowych USA, a Archiwum Państwowe w Krakowie przejęło Księgę Sądu Wyższego Prawa Niemieckiego (1472-1486) Księgę Ziemską Zatorską (1531-1562), ofiarowane przez Erikę i Gerarda Lamm z Bad Arolsen).

1.3. Stan informacyjny zasobu archiwalnego

Na koniec roku sprawozdawczego w archiwach państwowych były zewidencjonowane 68 633 zespoły (zbiory) archiwalne (94 % zasobu ogółem) – co stanowi 30 163 336 jednostek inwentarzowych (89%) i 216 718 metrów (91%). W 2002 r. zinwentaryzowano 2 373 zespoły i zbiory (402 860 j. inw./ 5171,57 m).

Stan zasobu całkowicie opracowanego na 31 grudnia 2002 r. wynosił 9 371 628 j. inw., co stanowiło 113 399,72 m. W 2002 r. zasób całkowicie opracowany zwiększył się o 209 154 j. inw. (840,61m.).

W trakcie opracowania zasobu archiwa wydzieliły do zniszczenia 18 691 j. inw. (339,21 m.) dokumentacji niearchiwalnej.

1.4. Zabezpieczenie zasobu (ochrona, konserwacja, mikrofilmowanie)

Archiwa posiadające odpowiedni sprzęt i obsadę konserwatorską przeprowadzały pełną konserwację materiałów archiwalnych. Dokonywały tego, poza Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów, archiwa państwowe w Gdańsku, Krakowie, Łodzi, Olsztynie, Poznaniu, Katowicach, Toruniu, Warszawie, Bydgoszczy i Wrocławiu. W ograniczonym zakresie konserwację właściwą prowadziła większość archiwów, a tylko 6 z ogólnej liczby 32 nie wykroczyło poza przedsięwzięcia z zakresu profilaktyki konserwatorskiej.

Jedynie na konserwację właściwą archiwaliów – tzn. bez uwzględnienia działań profilaktycznych i prac introligatorskich – wydatkowano w roku sprawozdawczym ponad 113 tys. zł. Stanowi to wyraźny wzrost wydatków w porównaniu z rokiem ubiegłym (ok. 75 tys.), osiągnięty pomimo pogorszenia się sytuacji finansowej archiwów – pod presją narastających potrzeb konserwatorskich, których zaspokojenia nie można było odsunąć na przyszłość. Faktyczne koszty były znacznie wyższe, gdyż częściowo korzystano z materiałów zakupionych w poprzednich latach.

Oczyszczono mechanicznie 195 dokumentów pergaminowych i 370 kart ksiąg pergaminowych, 26 123 karty ksiąg i 7 020 rękopisów na papierze czerpanym oraz 48 216 dokumentów sporządzonych na papierze maszynowym. Uzupełniono ubytki i skleiono przedarcia 93 kart pergaminowych, 16 239 kart ksiąg i rękopisów na papierze czerpanym, oraz ponad 17 tys. dokumentów na papierze maszynowym. Przeprowadzono regenerację struktury 6 kart pergaminowych, 5 361 kart papieru czerpanego i 4 684 kart papieru maszynowego a także 34 skórzanych opraw ksiąg. Złożonym zabiegom naprawczym poddano też 249 ksiąg na papierze czerpanym i 134 na papierze maszynowym. 8 907 kart dokumentów na różnych nośnikach zdublowano dodatkową warstwą ochronną. 4342 kart poddano odkwaszaniu, a 7 057 kart – dezynfekcji indywidualnej. Ponadto 2 931 mb. akt zdezynfekowano w komorach próżniowych, w tym - w nowoczesnej komorze mobilnej, która w minionym roku była wykorzystywana głównie przez AP w Lesznie, AP m.st. Warszawy (Oddział w Mławie) oraz Archiwum Akt Nowych.

Odkażono indywidualnie 33 mapy , 206 map oczyszczono mechanicznie, a 45 poddano dodatkowo kąpielom wodnym. 71 map wymagało sklejenia przedarc, a 228 – uzupełnienia ubytków. W przypadku kilku ręcznie barwionych map i planów zabiegi konserwatorskie wiązały się z zabezpieczeniem warstw malarskich.

Poddano renowacji 102 pieczęcie woskowe, 6 lakowych i 8 pieczęci opłatkowych. Konserwację w formie dostosowanej do specyfiki zbiorów prowadziło też Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, wykonując 1 446 srebrnych negatywów zabezpieczających i skanując 3669 fotografii.

Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów przy AGAD wspomagało archiwa państwowe w działaniach profilaktycznych i przy konserwacji właściwej akt. W ramach tych prac konserwowano dokumenty pergaminowe, papierowe, księgi i mapy. Wykonywano prace intrologatorskie a także specjalne pudła i obwoluty ochronne. Sporządzano fotograficzną dokumentację konserwatorską a także prowadzono badania mikrobiologiczne. Ze współpracy tej korzystały m.in.: Archiwum Akt Nowych, AP m.st. Warszawy, AP w Białymstoku, Bydgoszczy, Toruniu, Przemyślu i Wrocławiu. CLKA wykonywało ponadto prace na rzecz b. Urzędu Ochrony Państwa, Książnicy Cieszyńskiej oraz Instytutu Pamięci Narodowej.

Podobnie jak w latach ubiegłych, archiwa państwowe w 2002 r. wykonywały działania profilaktyczne polegające na odkurzaniu akt, wymianie zużytych obwolut i pudeł, pracach intrologatorskich a także badaniu temperatury i wilgotności powietrza w magazynach.

W 15 archiwach wykonano 2 064 493 klatek mikrofilmów zabezpieczających.

2. Narastający zasób archiwalny

W 2002 r. zakończono prace nad projektem przepisów w sprawie zasad i sposobu ustalania przez archiwa państwowe państwowych jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego oraz samorządowych jednostek organizacyjnych, w których tworzy się archiwa zakładowe. Przepisy te zostały wprowadzone w dniu 27 maja 2002 r. decyzją Nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. W związku z wdrażaniem tej decyzji przez archiwa państwowe zorganizowano w dniu 25 czerwca naradę z udziałem kierowników komórek do spraw nadzoru archiwalnego archiwów państwowych. Program szkolenia obejmował komentarz do wprowadzonych przepisów, omówienie komputerowej bazy NADZÓR - wersji 1.3, która została wykorzystana do stworzenia komputerowego wykazu jednostek organizacyjnych znajdujących się pod nadzorem archiwum państwowego.

W związku ze zmianą przez Naczelnego Dyrektora aktu powierzenia Polskiej Akademii Nauk gromadzenia i przechowywania materiałów archiwalnych uzgodniono z władzami PAN formy kontroli postępowania z materiałami archiwalnymi w jednostkach organizacyjnych Akademii. Zorganizowano w dniu 20 czerwca 2002 r. spotkanie przedstawicieli PAN i archiwów państwowych, podczas którego przedstawiciele Archiwum PAN w Warszawie i Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie omówili wybrane zagadnienia nadzoru archiwalnego. Wypracowano też wstępnie zasady współpracy. Ustalono dla archiwów państwowych wskazówki dotyczące działań kontrolnych w jednostkach organizacyjnych PAN, zgodnie z art. 28 pkt 4 ustawy archiwalnej. Udzielono pomocy w opracowaniu decyzji Nr 31/02 Prezesa Polskiej Akademii Nauk z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie zarządzania dokumentacją w jednostkach i komórkach archiwalnych Polskiej Akademii Nauk. Podjęto przygotowania do narady instruktażowej archiwistów państwowych w zakresie kontroli w szkołach wyższych i placówkach naukowo-badawczych.

Archiwa państwowe otrzymały kolejną wersję komputerowej bazy NADZÓR, uwzględniającą rozwiązania i wymogi wprowadzone decyzją Nr 1 z 2002 r. Naczelnego Dyrektora. Prowadzono również prace nad Centralną Bazą Danych NADZÓR – w tym celu przygotowano założenia merytoryczne, przetestowano program obsługi, a następnie, wprowadzając dane nadesłane przez archiwa państwowe, scalono bazę. Po tej operacji zawierała ona 10 650 rekordów dotyczących jednostek organizacyjnych ustalonych przez archiwa państwowe jako wytwarzające państwowy zasób archiwalny i zobowiązane do prowadzenia archiwów zakładowych.

Przekazywano do archiwów państwowych (raz na kwartał) zaktualizowaną komputerową bazę JOPIS - wyciąg z komputerowej bazy REGON, zawierającą dane o państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych, które są potencjalnymi wytwórcami materiałów archiwalnych wchodzących do państwowego zasobu archiwalnego i są lub mogą zostać ustalone przez archiwa państwowe jako wytwarzające państwowy zasób archiwalny.

W celu sprawdzenia wykonania zarządzenia Nr 8 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 15 czerwca 2000 r. w sprawie przeprowadzania przez archiwa państwowe kontroli postępowania z materiałami archiwalnymi wchodzącymi do państwowego zasobu archiwalnego w 2002 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych przeprowadziła 6 wizytacji w wybranych archiwach państwowych. Zakres wizytacji obejmował zapoznanie się z planem kontroli archiwów zakładowych w 2002 r., dokumentacją kontroli, obiegiem dokumentacji pomiędzy centralą archiwum i jego oddziałami zamiejscowymi. Wizytacje przeprowadzono w archiwach państwowych w Siedlcach, Koszalinie, Wrocławiu, Płocku, Bydgoszczy i Piotrkowie Trybunalskim. Wykazały one, że zarządzenie stosowane jest prawidłowo, poza kilkoma uchybieniami, które w większości wyjaśniono w trakcie wizytacji. Przesłano również do archiwów państwowych omówienie wizytacji przeprowadzonych w 2001 r., które zawierało m.in. ocenę stosowania zarządzenia oraz wskazówki do dalszego jego wdrażania.

W 2002 r. Naczelny Dyrektor wystąpił z szeregiem inicjatyw w zakresie nadzoru archiwalnego, m. in. ustalił na wniosek Archiwum Akt Nowych 40 jednostek Polskiej Akademii Nauk oraz 20 urzędów centralnych jako wytwarzające materiały archiwalne wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego i zobowiązane do prowadzenia archiwów zakładowych.

Naczelny Dyrektor reagował również na nieprawidłowości w zakresie brakowania dokumentacji niearchiwalnej. W roku sprawozdawczym archiwa państwowe zgłosiły trzy przypadki niszczenia materiałów archiwalnych – wszystkie w państwowych jednostkach organizacyjnych. Dwie sprawy, zgłoszone do prokuratury przez AP w Katowicach zostały umorzone (sprawa zalania wodą 1,2 mb akt kat. A b. Oddziału Narodowego Banku Polskiego w Mysłowicach przechowywanych przez Bank Przemysłowo-Handlowy Oddział w Mysłowicach oraz sprawa niebezpieczeństwa wywiezienia materiałów archiwalnych - dokumentacji technicznej i fotografii – przechowywanych w tzw. Izbie Tradycji Huty Metali Nieżelaznych w Katowicach). AP m. st. Warszawy skierowało wniosek do Prokuratury Okręgowej w Warszawie w sprawie zaginięcia akt po byłym Stołecznym Przedsiębiorstwie Winiarsko-Spożywczym „WARSOWIN”. Naczelny Dyrektor porozumiewał się ponadto z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w sprawach przedwczesnego zniszczenia dokumentacji osobowo-płacowej, przydatnej do ustalania uprawnień emerytalnych i rentowych. Zasady przechowywania tego rodzaju akt wyjaśniał też Rzecznikowi Praw Obywatelskich.

W 2002 r. nadzór nad jednostkami organizacyjnymi wytwarzającymi materiały archiwalne wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego sprawowało 31 central archiwów państwowych oraz 53 oddziały zamiejscowe.

Archiwa państwowe w 2002 r. nadzorowały łącznie 9 909 jednostek organizacyjnych (5 389 państwowych i 4 520 samorządowych). W roku sprawozdawczym spod nadzoru archiwów państwowych wyłączono 821 jednostek organizacyjnych (521 państwowych i 300 samorządowych). Jednocześnie archiwa państwowe ustaliły jako wytwórców państwowego zasobu archiwalnego 1 390 jednostek organizacyjnych (772 państwowe oraz 618 samorządowych). Generalnie, w 2002 r. liczba nadzorowanych jednostek organizacyjnych, w porównaniu ze stanem z roku poprzedniego zwiększyła się o 578. Wynika to z wdrażania przez archiwa państwowe decyzji Nr 1 Naczelnego Dyrektora z dnia 27 maja 2002 r., a w tym – weryfikacji jednostek znajdujących się pod nadzorem i ustalaniu nowych jednostek, zgodnie z kryteriami decyzji.

W 2002 r. archiwa państwowe odnotowały 264 likwidacje (256 w państwowych jednostkach organizacyjnych, 8 w samorządowych jednostkach organizacyjnych). W porównaniu ze stanem z lat ubiegłych po raz pierwszy odnotowano zmniejszenie się liczby likwidacji – w porównaniu z danymi z 2001 r. doszło do 99 likwidacji mniej.

W roku sprawozdawczym, w 9 909 jednostkach organizacyjnych nadzorowanych przez archiwa państwowe działały 10 432 archiwa zakładowe (5 781 w państwowych jednostkach organizacyjnych oraz 4 651 w samorządowych jednostkach organizacyjnych). Było to o 529 archiwów więcej w porównaniu z 2001 r. Różnica między liczbą nadzorowanych jednostek a ilością archiwów zakładowych wynika z tego, iż w wielu jednostkach działa więcej niż jedno archiwum. Liczba archiwów zakładowych, a nie liczba jednostek organizacyjnych, odzwierciedla faktyczny wysiłek archiwów państwowych w zakresie wykonywania nadzoru archiwalnego, wyrażający się w liczbie przeprowadzonych kontroli, rozpatrzonych wniosków na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej i udzielanych konsultacji.

W grupie archiwów państwowych najbardziej obciążonych zadaniami z zakresu nadzoru należy wymienić AP we Wrocławiu (711 jednostek organizacyjnych pod nadzorem, 835 archiwów zakładowych, gdzie na jednego etatowego pracownika nadzoru przypada średnio 55 kontroli w ciągu roku), AP m. st. Warszawy (810 jednostek, 855 archiwów, 40 kontroli na pracownika), AP w Krakowie (711 jednostek, 801 archiwów, 38 kontroli na pracownika), AP w Katowicach (740 jednostek, 797 archiwów, 37 kontroli na pracownika). Należy przy tym zauważyć, iż archiwa te działają na dużym terenie, w regionach najbardziej zurbanizowanych i uprzemysłowionych, a działalność jednostek organizacyjnych znajdujących się pod ich nadzorem jest zróżnicowana. W grupie archiwów państwowych, które mają najmniej jednostek organizacyjnych pod nadzorem i których działalność jest bardziej jednorodna, należy wymienić: AP w Lesznie (116 jednostek organizacyjnych pod nadzorem, 124 archiwa zakładowe, gdzie na jednego etatowego pracownika nadzoru przypada średnio 41 kontroli w ciągu roku); AP w Kaliszu (161 jednostek, 161 archiwów, 60 kontroli na pracownika), AP w Suwałkach (164 jednostki, 164 archiwa, 27 kontroli na pracownika) oraz AP w Przemyślu (204 jednostek, 274 archiwa, 45 kontroli na pracownika). Archiwa te działają na znacznie mniejszym terenie, w regionach mniej zurbanizowanych i uprzemysłowionych; działania w zakresie nadzoru są stosunkowo nieskomplikowane.

W jednostkach organizacyjnych nadzorowanych przez archiwa państwowe w 2002 r. przechowywanych było 341 160 mb materiałów archiwalnych: w tym 290 441 mb materiałów archiwalnych w państwowych jednostkach organizacyjnych oraz 50 713 mb materiałów archiwalnych w jednostkach samorządu terytorialnego. W porównaniu z danymi w tym zakresie z 2001 r. (289 869 mb), liczba ta wzrosła o 51 291 mb. Materiały archiwalne kwalifikujące się do przejęcia przez archiwa państwowe ze względu na upływ 25-letniego okresu przechowywania w archiwach zakładowych, stanowiły 58 067 mb (47 601 mb z państwowych jednostek organizacyjnych oraz 10 466 z jednostek samorządu terytorialnego).

Są to zaległości, które powinny być przejęte przez archiwa państwowe, a które w porównaniu z 2001 r. zmniejszyły się o 3276 mb – co stanowi pomyślną zmianę w odniesieniu do danych z 2001 r., gdy zaległości w porównaniu z 2000 r. zwiększyły się o 3812 mb. Przyczyny narastania zaległości są różnorodne. W ostatnich latach archiwa państwowe przejmują w

pierwszej kolejności materiały archiwalne z jednostek organizacyjnych, które utraciły status wytwórcy państwowego zasobu archiwalnego. Istotną przeszkodę stanowi fakt, że materiały archiwalne których termin przekazania formalnie upłynął, nie są uporządkowane zgodnie z obowiązującymi przepisami archiwalnymi, na co archiwa państwowe zwracają uwagę już od dawna. Pomimo, iż przepisy archiwalne dotyczące porządkowania akt są czytelne, nie zawsze się je prawidłowo stosuje. Mają miejsce błędy, których skutki trudno usunąć, np. dotyczące kwalifikacji archiwalnej akt. Licznie pojawiają się również nieprawidłowości, które stosunkowo łatwiej wyeliminować – takie jak odwrócenie porządku chronologicznego dokumentów w teczkach, występowanie części metalowych, czy nadanie nieprawidłowego tytułu teczce. Przyczyna błędów tkwi m. in. w niewłaściwym stosowaniu przepisów kancelaryjnych, to jest nieprawidłowym i nieregularnym przekazywaniu źle przygotowanych akt z komórek organizacyjnych do archiwum zakładowego, którego personel nie jest w stanie podołać poprawnemu opracowaniu akt kat. A. W związku z powyższym, uwagi i zalecenia archiwów państwowych, formułowane w trakcie kontroli, są spóźnione i często odnoszą nikły skutek. Tylko pojedyncze archiwa państwowe jako przyczynę nieprzejmowania akt podają brak powierzchni magazynowej (pilski oddział AP w Poznaniu, centrala AP Kielce, AP Lublin i oddział jeleniogórski AP Wrocław).

W roku sprawozdawczym archiwa państwowe przeprowadziły 3 260 kontroli archiwów zakładowych: 1 522 w państwowych jednostkach organizacyjnych oraz 1 738 w jednostkach samorządu terytorialnego. Należy podkreślić, iż zgodnie z wymogami zarządzenia Nr 8 Naczelnego Dyrektora z dnia 15 czerwca 2000 r., kontrole te zostały przeprowadzone w oparciu o sporządzane przez archiwa państwowe roczne plany kontroli archiwów zakładowych, które m. in. określają bieżące priorytety działalności kontrolnej. Spośród priorytetów ustalonych na 2002 r., należy wyróżnić kontrolowanie jednostek, w których rozpoczęto procesy przekształcania, likwidacji bądź upadłości, jednostek, których dane należało zaktualizować na potrzeby bazy NADZÓR, a także – samorządowych jednostek organizacyjnych, wymagających szczególnego nadzoru ze względu na zaniedbania powstałe w okresie, gdy samorzady nie podlegały nadzorowi archiwów państwowych. W roku sprawozdawczym odnotowano w związku z tym liczebną przewagę kontroli w jednostkach samorządowych nad kontrolami w jednostkach państwowych.

W 2002 r. archiwa państwowe przeprowadziły również 410 lustracji archiwów zakładowych (283 w jednostkach państwowych i 127 w samorządowych), 781 ekspertyz archiwalnych (523 w jednostkach państwowych i 258 w samorządowych) oraz 28 750 konsultacji dotyczących działalności archiwów zakładowych (13 416 w jednostkach państwowych i 15 334 w samorządowych).

Archiwa państwowe w roku sprawozdawczym wydały 8 154 zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej (4810 dla jednostek państwowych i 3344 dla jednostek samorządowych) – o 438 więcej niż w 2001 r., w następstwie czego wybrakowano 242 329 mb dokumentacji niearchiwalnej (198 318 mb jednostki państwowe i 44 011 mb jednostki samorządowe). Należy zaznaczyć, iż systematycznie zwiększa się odsetek prawidłowo sporządzonych wniosków na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej. Niemniej jednak archiwa państwowe sygnalizują, że część wniosków nadal zawiera błędy. Wątpliwości związane z brakowaniem dokumentacji niearchiwalnej omawiane są i rozstrzygane na posiedzeniach działających w archiwach państwowych komisji archiwalnej oceny dokumentacji.

W 2002 r. archiwa państwowe zatwierdziły 931 przepisów kancelaryjno-archiwalnych dla jednostek pod nadzorem – co stanowi o 219 więcej niż w 2001 r. (322 [296] dla jednostek państwowych i 609 [416] dla jednostek samorządowych). Przeprowadziły też szereg konsultacji zmierzających do prawidłowego stosowania tych przepisów.

Archiwa państwowe w roku sprawozdawczym zorganizowały samodzielnie lub przy współpracy innych instytucji 75 kursów kancelaryjno-archiwalnych (64 w państwowych jednostkach organizacyjnych i 11 w jednostkach samorządowych), w których udział wzięło 1226 uczestników: 846 z jednostek państwowych i 380 z samorządowych. Przeprowadziły 153 szkolenia kancelaryjno-archiwalne (60 w jednostkach państwowych i 93 w samorządowych), w których udział wzięło 2 543 uczestników (1 461 z jednostek państwowych i 1 082 z samorządowych). W porównaniu z analogicznymi danymi za 2001 r. spadła liczba kursów archiwalnych zorganizowanych dla pracowników jednostek organizacyjnych pod nadzorem. Przeprowadzono o 19 kursów mniej i objęto nimi o 219 uczestników mniej. Natomiast o 43 wzrosła liczba przeprowadzonych szkoleń, w których wzięło udział o 407 więcej pracowników niż w roku poprzednim.

3. Udostępnianie i informacja archiwalna

3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych

W 2002 r. nadal obserwowano wzrost udostępniania zasobu archiwalnego w pracowniach naukowych.

W porównaniu do 2001 r. archiwa odwiedziło o 2,4% więcej użytkowników, którym udostępniono o 17, 8% więcej jednostek archiwalnych. Liczba odwiedzin w pracowniach wzrosła o 4,4%.

Wzrost ilości udostępnianych materiałów archiwalnych zanotowano ogółem w 20 archiwach, z tego największy przyrost odnotowano w AP w Toruniu (o 73,3%), w Płocku (o 72,7%), AP m.st. Warszawy (o 57,2%), AP w Zielonej Górze (o 47, 2%) i w Kielcach (o 45,2%).

W grupie archiwów udostępniających najwięcej materiałów archiwalnych znalazły się AP w Poznaniu (52650 j.a.), AP m. st. Warszawy (41392), AP w Łodzi (37298), w Lublinie (34659) i w Katowicach (29862).

Wśród osobiście korzystających z akt przeważali użytkownicy krajowi. Użytkownikom z zagranicy najwięcej akt udostępniono w AP we Wrocławiu (6202 j. a.), AAN (4722 j. a.), AP w Poznaniu (3604 j. a.), AP w Koszalinie (2869 j. a.), AP m. st. Warszawy (2814 j. a.).

W 11 archiwach zmalała ilość udostępnianych akt. Spadek ten sięgał od 1% w AP w Poznaniu do 34% w AP w Elblągu.

Znaczne różnice między archiwami odnotowano porównując przeciętną liczbę jednostek archiwalnych wykorzystanych przez jednego użytkownika. Statystyczny badacz zamawiał średnio 38 j.a. W poszczególnych archiwach wahało się to jednak od 5 j.a. do 59 j.a. w AP w Łodzi.

Część archiwów (m.in. AGAD, AP w Łodzi i w Poznaniu) podkreślała znaczący odsetek udostępniania kopii mikrofilmowych, co sprzyjało ochronie oryginalnych materiałów. W związku z coraz bardziej intensywnym wykorzystaniem dokumentacji, także niez mikrofilmowanej, podejmowane były różne kroki w celu jej zabezpieczenia: paginowanie i stemplowanie kart przed udostępnieniem, dokładna kontrola po zwróceniu akt przez użytkowników. W związku z tymi zadaniami miały nawet miejsce przesunięcia etatowe do oddziału udostępniania (np. AP m.st. Warszawy). AP w Lublinie zainstalowało w pracowni naukowej kamery. Archiwalia udostępniano nie tylko we własnych pracowniach, lecz także przesyłano do innych archiwów, wypożyczano na wystawy oraz w związku ze sprawami prowadzonymi przez sądy, prokuratury oraz Instytut Pamięci Narodowej.

Nie zaobserwowano wyrazistych tendencji w udostępnianiu archiwaliów dla poszczególnych grup użytkowników. W niektórych archiwach akta wykorzystywane były głównie przez badaczy naukowych, w innych najczęściej korzystali z nich genealodzy lub osoby prowadzące poszukiwania na rzecz urzędów. Zmniejszenie liczby historyków prowadzących badania szeroko zakrojone, a wzrost grupy badaczy poszukujących szczegółowo określonych danych obserwuje AP w Bydgoszczy i w Siedlcach. W AP w Szczecinie natomiast aż 70% jednostek udostępniono do celów naukowych, choć tego rodzaju użytkownicy stanowili jedynie 46% ogółu. W badaniach naukowych zanotowano przewagę tematów o zasięgu regionalnym, zauważono też wzrost zainteresowania historią najnowszą, a zwłaszcza problemami wyznaniowymi i narodowościowymi.

Widoczna w ostatnich latach tendencja wzrostowa liczby badaczy naukowych uległa w 2002 r. zahamowaniu. Zmniejszenie odsetka tej kategorii zanotowała większość archiwów. Często podkreślano, podobnie jak w 2001 r., powiększanie się grupy genealogów oraz ilości wykorzystywanych przez nich materiałów archiwalnych (np. AP w Łodzi odnotowało wzrost liczby badaczy genealogicznych o 23%).

Wzmogło się poszukiwanie dokumentacji w celu ustalenia strat wojennych oraz regulacji spraw własnościowych - zarówno osób prywatnych jak i urzędów. Bogaty zasób fotograficzny i fonograficzny Archiwum Dokumentacji Mechanicznej nadal był często wykorzystywany w publikacjach prasowych i książkowych oraz audycjach radiowych i telewizyjnych. W Archiwum Akt Nowych poszukujący materiałów do celów publicystycznych stanowili grupę drugą pod względem liczebności (12% odwiedzających pracownię) i wykorzystania zasobu (13% ogółu udostępnionych jednostek). Podobnie jak w ubiegłym roku AP w Koszalinie podkreśliło nasilone udostępnianie zasobu niemieckojęzycznego. Wielu użytkowników z tej strefy językowej odwiedza też pracownie innych archiwów gromadzących podobny zasób, np. AP w Szczecinie wraz z oddziałem w Gorzowie Wielkopolskim.

Informowaniu użytkowników o zawartości zasobu archiwalnego sprzyjały coraz liczniejsze przewodniki i publikacje tematyczne o poszczególnych grupach akt. Archiwa zauważyły dwojaki wpływ udostępnionej informacji o zasobie. W wielu przypadkach szeroka informacja (pomoce tematyczne, indeksowe bazy danych) ograniczyła udostępnianie, gdyż kierowała bezpośrednio do właściwej dokumentacji i zapobiegała przypadkowym zamówieniom.

Taką zależność zaobserwowano w AP w Bydgoszczy i AGAD, które odwiedziło mniej użytkowników prowadzących poszukiwania dla urzędów oraz badania własnościowe. Z drugiej natomiast strony, publikacje dotyczące konkretnych zespołów lub przewodniki tematyczne wzbudziły zwiększone zainteresowanie opisanymi dokumentami.

Rok 2002 zaznaczył się pierwszym od lat spadkiem liczby zleconych kwerend – i to o prawie 50%. Wzrost liczby kwerend zanotowały tylko 3 archiwa: ADM (o 6,7%), AP w Siedlcach (o 4,3%) i AGAD (o 3,9%). Do grupy archiwów załatwiających najwięcej kwerend należały: AP w Katowicach (8645), w Poznaniu (6014), w Łodzi (5241), AP m.st. Warszawy (5090) oraz AP w Krakowie (4357).

Najmniejszy napływ zapytań kwerendalnych zanotowano w AP w Lesznie (359), w Elblągu (514), w Radomiu (681) i w Zamościu (697).

Zakres tematyczny kwerend pozostał zbliżony do ukształtowanego w latach ubiegłych, zmianom uległy natomiast proporcje między poszczególnymi grupami tematycznymi.

Spadek liczby kwerend o charakterze socjalnym spowodowany był w dużej mierze zakończeniem zbierania dowodów pracy przymusowej na rzecz III Rzeszy oraz pobytów w obozach niemieckich - wymaganych przez Fundację "Polsko-Niemieckie Pojednanie". W 2002 r. częściej natomiast zwracała się do archiwów Odwoławcza Komisja Weryfikacyjna tej Fundacji w celu uzupełnienia zgromadzonej dokumentacji. Nadal napływały też podania w tej sprawie z Ukrainy, Rosji, Białorusi i Czech. AP w Przemyślu odnotowało dużą liczbę zapytań obywateli Ukrainy o mienie pozostawione podczas wysiedlenia.

Nadal napływały, choć w poszczególnych archiwach z różnym natężeniem, podania od osób poszukujących swoich akt osobowych i płacowych, potrzebnych do ustalenia tzw. kapitału początkowego w ZUS (skutek ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Wiele wniosków dotyczyło zaświadczeń o zatrudnieniu i wysokości zarobków z akt b. PZPR i innych instytucji, których akta pracownicze znajdują się w archiwach. Odnotowywano niekiedy szczególne nasilenie zapytań, np. w AP w Siedlcach ponad dwukrotnie w porównaniu do roku poprzedniego. Osoby występujące w tego rodzaju sprawach wykazywały się często nieznajomością przepisów dotyczących postępowania z aktami osobowymi istniejących lub zlikwidowanych instytucji. Archiwa wielokrotnie musiały kierować podania do właściwych urzędów i instytucji.

Więcej było natomiast kwerend genealogicznych, zarówno prostych - sprowadzających się do wykonania kopii określonego aktu stanu cywilnego, jak też wymagających żmudnych poszukiwań. Zdarzały się przypadki odmawiania przez archiwa podjęcia czasochłonnych kwerend genealogicznych za względu na szczupłość obsady kadrowej. W takich przypadkach proponowano samodzielne badania w pracowni naukowej. W AGAD zaobserwowano, że około połowy kwerend genealogicznych zakończyło się po udzieleniu pierwszej informacji o posiadanych archiwaliach, o warunkach i kosztach poszukiwań. Pracochłonne były też coraz liczniejsze kwerendy na potrzeby urzędów. Często dotyczyły one spraw własnościowych - zleconych przez Ministerstwo Gospodarki, urzędy administracji lokalnej oraz sądy. Wzrosła też liczba kwerend dotyczących ustalenia przynależności państwowej i obywatelstwa oraz postępowań rehabilitacyjnych.

Obserwowano rosnącą liczbę kwerend na potrzeby urzędów, m. in. dotyczących wpisów w księgach hipotecznych i decyzji własnościowych zawartych w ostatnio przejętych przez archiwa aktach urzędów wojewódzkich. Coraz liczniejsze zapytania przesyłane były również z oddziałów IPN.

Przedmiotem udostępniania były ponadto księgozbiory gromadzone przez biblioteki archiwów, zazwyczaj mające unikatowy charakter.

W większości archiwów odnotowano wzrost liczby zapytań w sprawach emerytalnych i ubezpieczeniowych. Podobnie jak w ostatnich latach zapytania te wiązały się w większości z poszukiwaniem akt osobowo-płacowych zlikwidowanych zakładów pracy. Szacunkowe dane dotyczące bezpośredniej obsługi klientów wynoszą np. w AP w Katowicach – 9000 informacji, AAN i AP w Krakowie – 6500, ADM - 4000, AP w Częstochowie - 3000, AP w Szczecinie – 2500, AGAD - 2000, AP w Gdańsku – 1200. W niektórych archiwach zorganizowano biura podań i informacji, np. w AP w Katowicach i w Krakowie. Archiwa podkreślały uciążliwość udzielania informacji o charakterze socjalnym w związku z ówczesnym brakiem właściwości archiwów w sprawach tego typu dokumentacji.

Archiwa odnotowują wyraźny związek pomiędzy strukturą użytkowników i tematyką badań a rodzajem udostępnianych archiwaliów. W 2002 r. do najczęściej zamawianych typów akt należały:

- księgi metrykalne i stanu cywilnego,
- akta miast,
- akta urzędów administracji lokalnej,
- dokumentacja geodezyjna, kartograficzna i techniczna budynków,
- akta hipoteczne i notarialne,
- akta PZPR - szczególnie często wykorzystywane przez pracowników IPN.

Rzadziej korzystano z akt sądowych, administracji specjalnej, instytucji kulturalnych, oświatowych i gospodarczych, akt rodzinnych i majątkowych.

Ze specyficznego zasobu ADM najczęściej wykorzystywano zbiory fotografii.

33.2. Użytkownicy zasobu archiwalnego

	2000	2001	2002
Liczba użytkowników	17800	19087	19538
Liczba odwiedzin w pracowniach naukowych	76559	82751	86394
Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych	545225	631397	738060

Z powyższego zestawienia wynika, że w każdym dniu roboczym pracownie archiwów państwowych odwiedzało ok. 360 osób, którym udostępniano ok. 3080 j.a. (najwięcej w AP w Poznaniu wraz z oddziałami - ok. 220 j.a.).

Ogólny kilkuprocentowy wzrost liczby użytkowników w skali kraju wyraża się w poszczególnych archiwach rozbieżnymi tendencjami. Wskaźniki wzrostu liczby użytkowników sięgały czasem nawet kilkudziesięciu procent - 66% w AP w Zamościu, 45% w AP w Suwałkach, 38% w AP w Płocku i 33% w AP w Elblągu. 7 archiwów zanotowało spadek liczby użytkowników - największy: ADM o 43%, AP w Piotrkowie Trybunalskim o 22%, a AP w Częstochowie o 8%. Statystyczny użytkownik odwiedził pracownię 4,5 raza.

Najwięcej użytkowników gościło, podobnie jak w ubiegłym roku, w AP w Krakowie (1947) i AP m. st. Warszawy (1646). Dużym zainteresowaniem cieszył się też zasób AP w Poznaniu (1114 osób), AAN (1108 osób) i AP w Kielcach (1045 osób). W ADM, podobnie jak w ubiegłych latach, główną grupę użytkowników stanowili współpracownicy dużych wydawnictw prasowych.

Zdecydowana większość użytkowników pochodziła z Polski. Z zagranicy przybyło do archiwów 1 498 osób (7,7%). Cudzoziemcy odwiedzali pracownię rzadziej niż badacze krajowi (6,4% ogółu odwiedzin) i korzystali z mniejszej ilości archiwaliów (5,3%). Najwięcej zagranicznych gości korzystało z zasobu AP we Wrocławiu (250 osób), AGAD (130 osób), AP w Szczecinie (113 osób) i AP m.st. Warszawy (111 osób). Najliczniej przybywali badacze z Niemiec, Ukrainy, Białorusi i USA.

Liczba odwiedzin w pracowniach naukowych była bardzo zróżnicowana. Podobnie jak w roku ubiegłym, najwięcej zanotowano ich w AP w Lublinie (7357), AP w Krakowie (6737), AAN (6249) i AP m. st. Warszawy (5825), a najmniej w AP w Lesznie (271), AP w Elblągu (272) i AP w Zamościu (278).

Największy procentowo wzrost liczby odwiedzin w pracowniach naukowych wystąpił w AP w Przemyślu (o 124%), w AP w Suwałkach (o 53%) oraz w AP w Opolu i Płocku (po 30%). Dwanaście archiwów odnotowało spadek odwiedzin w pracowniach, w tym ADM (o 40%), AP w Lesznie (o 29%) oraz AP w Piotrkowie Trybunalskim i w Rzeszowie (o 18%).

Podobnie jak w latach ubiegłych, największą ilość materiałów, bo aż 270 505 j. a. udostępniło Archiwum Dokumentacji Mechanicznej. Jest to jednak wynik nieporównywalny z innymi placówkami ze względu na specyfikę zasobu ADM. W grupie archiwów udostępniających najwięcej materiałów archiwalnych znalazły się również AP w Poznaniu (52650 j.a.), AP m.st. Warszawy (41392 j.a.), AP w Łodzi (37298 j.a.) oraz AP w Lublinie (34659 j.a.). Archiwami, które udostępniły najmniej akt były: AP w Opolu (1192 j.a.), AP w Elblągu (1228 j.a.), AP w Zamościu (1461) i AP w Lesznie (1667 j.a.). Wielkości te są najczęściej proporcjonalne do wielkości zasobu archiwów.

Wśród użytkowników znaczną grupę stanowiły osoby korzystające z akt w celach naukowych. Byli wśród nich pracownicy uczelni i studenci, przygotowujący prace licencjackie, magisterskie i doktorskie, a także amatorzy badający dzieje własnych miejscowości lub instytucji. Największą grupę stanowili oni w AP w Białymstoku (88%), AGAD (76%), AP w Lesznie (69%), AP w Olsztynie (67%) i AAN (66%). W dwudziestu archiwach badacze naukowci stanowili mniej niż połowę użytkowników (najmniej w AP w Zamościu - 26%, AP w Kaliszu - 27%, i AP m.st. Warszawy - 29%, AP w Radomiu - 32% oraz AP w Płocku i w Suwałkach - po 33%).

Drugą pod względem liczebności grupą odwiedzających byli genealodzy. Już w 2001 r. ich liczba zwiększyła się wydatnie w większości archiwów. W roku sprawozdawczym tendencja ta utrzymała się. W AP w Kaliszu stanowili oni najliczniejszą grupę użytkowników - 40%. W AP w Bydgoszczy odsetek badaczy genealogicznych sięgnął 33%, AP w Koszalinie - 30% (ich liczba podwoiła się od 2000 r., a udostępniono im 40% użytkowanych j.a.), AP w Częstochowie i w Suwałkach - 29%, tak samo w Płocku (liczba genealogów wzrosła w 2002 r. o ponad 80%, a udostępniono im 51% użytkowanych archiwaliów).

W roku sprawozdawczym wyraźnemu wzrostowi uległa w niektórych archiwach liczba osób prowadzących badania własnościowe. W AP w Piotrkowie Trybunalskim stanowiły one najliczniejszą grupę (37%), przy jednoczesnym spadku liczby kwerend własnościowych prowadzonych siłami archiwów. Mniej znaczący, choć także duży, był ich udział wśród użytkowników AP w Siedlcach (28% - stały znaczący wzrost od kilku lat), AP m.st. Warszawy (27%), AP w Białymstoku i w Radomiu (po 26%), AP w Kielcach (24%), AP w Krakowie (20%), AP w Rzeszowie (18%). We wszystkich tych archiwach stanowili oni drugą pod względem liczebności kategorię użytkowników. W AP w Płocku liczba prowadzących badań własnościowych wzrosła od 2000 r. ponad czterokrotnie.

W porównaniu do roku 2001 nastąpił niewielki spadek liczby gości Centralnego Ośrodka Informacji Archiwalnej (w 2001 r. – 1161, w roku 2002 – 1109). 79% zgłaszających się osobiście do Ośrodka pytało o miejsca przechowywania dokumentacji pracowniczej po zlikwidowanych zakładach pracy. Zdecydowanie więcej informacji, niż w poprzednich latach, udzielano interesantom telefonicznie (w 2000 r. – 2182, w 2001 r. – 6111, w 2002 r. – 9250). Ponad 94% zapytań, które odebrano na wydzielonej specjalnie linii informacyjnej, dotyczyło poświadczenia zatrudnienia. Mniej liczne były zapytania genealogiczne, naukowe, adresowe oraz dotyczące poświadczenia pracy przymusowej na rzecz III Rzeszy i repatriacji. Wśród zapytań, których statystyka nie ujmuje, znalazły się zapytania z dziedziny informatyki (trudności ze sprzętem i programami, obsługa baz danych) oraz z tematyki prac dokumentacyjnych i wydawniczych prowadzonych przez COIA. Coraz więcej było też zapytań z zakresu dostosowania rozwiązań informatycznych do obowiązujących przepisów metodycznych.

3.3. Kwerendy

W porównaniu do liczby użytkowników, którzy osobiście korzystali z materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych, znacznie wzrosła grupa zwracających się o udzielenie informacji lub przeprowadzenie poszukiwań w aktach i wydanie zaświadczeń. Do 2001 r. obserwowano w archiwach stałą tendencję rosnącą liczby zapytań pisemnych. Rok 2002 zaznaczył się w skali kraju spadkiem liczby kwerend prawie o połowę (o 47%). Spadku nie zanotowano jedynie w ADM (wzrost o 7%), AGAD i AP w Siedlcach (wzrost o 4%). Największy spadek liczby kwerend odnotowano w AAN (o 78%), AP we Wrocławiu (o 61%), AP w Olsztynie (o 60%), AP w Łodzi (o 58%), AP w Płocku (o 57%), AP w Elblągu (o 56%), AP w Toruniu (o 55%) i AP w Szczecinie (o 53%).

W 2002 r. wykonano w archiwach ogółem 75 667 kwerend. Najwięcej, podobnie jak w ubiegłym roku, załatwiło ich AP w Katowicach - 8645, co stanowi 11% ogólnej liczby. W czołówce pozostały też AP w Poznaniu (6014), AP w Łodzi (5241) i AP m.st. Warszawy (5090). Najmniej kwerend przeprowadziło, podobnie jak w 2001 r., AP w Lesznie (359). Poniżej tysiąca zapytań wpłynęło też do: AP w Elblągu (514), AP w Radomiu (681), AP w Zamościu (697) i AGAD (784).

Kwerendy zagraniczne najczęściej kierowane były do AP we Wrocławiu (991), AP w Szczecinie (899) i AP w Poznaniu (576). W porównaniu do ogólnej ich liczby, zapytania z zagranicy stanowiły największy odsetek w AGAD (47%), AP w Szczecinie (37%) oraz AP w Białymstoku, Koszalinie i Zielonej Górze (po 29%). Stosunkowo niewielu obcokrajowców zwróciło się do AP w Siedlcach (31 kwerend), AP w Radomiu (43) i ADM (50).

AGAD i AP w Bydgoszczy nadal sygnalizują rosnącą liczbę zapytań nadsyłanych pocztą elektroniczną. W tych archiwach stanowiły one ok. 25% ogółu kwerend, zaś w COIA - 16,2% (w ubiegłym roku było 5%).

Poza AGAD i ADM nadal dominowały kwerendy o charakterze socjalnym, choć ich liczba uległa sporej redukcji - np. w AAN, gdzie stanowiły one uprzednio 78% ogółu, ich liczba zmniejszyła się prawie sześciokrotnie.

Drugą grupą zagadnień objętych zleconymi kwerendami były, podobnie jak w przypadku użytkowników pracowni naukowych, badania genealogiczne. Nadal dominowały one w AGAD, choć ich odsetek zmalał z 60% do 49%. W większości archiwów nastąpił jednak wzrost liczby tego rodzaju kwerend. Największy wzrost odnotowały AP w Gdańsku (o 42%) i AP w Płocku (o 35%).

W niektórych archiwach coraz bardziej znaczącą kategorię stanowiły poszukiwania prowadzone dla urzędów, np. w AP w Lesznie stanowiły one najliczniejszą grupę kwerend (44%). Kwerend o charakterze własnościowym było mniej, ale niektóre placówki odnotowały wzrost w tej kategorii, podkreślając dużą czasochłonność poszukiwań.

Choć nie stanowi to przedmiotu powszechnych badań, warto przytoczyć przykład AP w Częstochowie, w którym 30% kwerend było wykonywanych w dniu wpłynięcia podania, zaś wynikiem pozytywnym zakończyło się 67% ogółu poszukiwań.

Oprócz kwerend jednostkowych archiwa przeprowadzały też duże kwerendy tematyczne, głównie na potrzeby urzędów i instytucji polskich (np. oddziałów Instytutu Pamięci Narodowej) oraz zagranicznych (np. Deutsches Historisches Institut). Jako przykłady poszukiwań ogólnopolskich można wymienić: dokumentację spraw własnościowych na potrzeby reprivatyzacji, akta bankowe (do przygotowywanego przez AP w Rzeszowie przewodnika), gromadzenie informacji o instytucjach przechowujących akta pracownicze zlikwidowanych zakładów pracy (na wniosek ZUS).

Nieznaczny wzrost liczby kwerend odnotowano też w Centralnym Ośrodku Informacji Archiwalnej. W 2002 r. wpłynęło do COIA 1957 nowych zapytań pisemnych (w 2001 r. – 1841) z tego 1077 z kraju (w 2001 r. - 989) i 880 z zagranicy (w 2001 r. - 852). Najwięcej kwerend dotyczyło zagadnień socjalnych (cele emerytalne, odszkodowania). W 2002 r. stanowiły one ponad 46% ogólnej liczby zapytań (w 2001 r. – 50 %). Na drugim miejscu znalazły się, podobnie jak w roku ubiegłym, kwerendy genealogiczne (37%) – w większości z zagranicy. W 2002 r. kontynuowano koordynację rozpoczętego w 1999 r. w archiwach rosyjskich i ukraińskich poszukiwania dokumentów dotyczących represjonowania, pracy przymusowej lub zesłania na

terytorium byłego ZSRR w okresie II wojny światowej. Z Rosji (Rosarchiv) otrzymano i przekazano wnioskodawcom 103 odpowiedzi (w tym 67 pozytywnych) na formularze zapytania archiwalnego. Do archiwów rosyjskich przekazano kolejnych 200 nowych ankiet oraz ponownie skierowano 100 ankiet przekazanych już w kwietniu 1999 r. a zagubionych przez stronę rosyjską. Na Ukrainę przesłano łącznie w latach 1999-2002 343 ankiety, zaś otrzymano 324 odpowiedzi.

3.4. Reprografia

W 2002 r., podobnie jak w latach poprzednich, wszystkie archiwa świadczyły usługi reprograficzne. Najwięcej wykonywano odbitek kserograficznych (908 313). Sporządzano też na zlecenie mikrofilmy (19 654 klatki), fotografie (5900) i skany, ale reprodukcje tego ostatniego rodzaju można było zamówić tylko w niektórych placówkach. Najwięcej odbitek kserograficznych wykonano w AAN (125 758), w AP m. st. Warszawy (64 774) i w AP w Gdańsku (58 821).

Wyraźny wzrost liczby wykonywanych kserokopii nastąpił w AP w Kielcach, Krakowie, Olsztynie, Siedlcach, Suwałkach i Zielonej Górze. Podobnie, jak w kilku poprzednich latach, sporo kserokopii wykonano z indeksów stanu cywilnego wyznania mojżeszowego, na potrzeby programu Jewish Records Indexing Poland. Indeksy te przy okazji kopiowania często były weryfikowane. Spadek liczby wykonywanych kserokopii odnotowano w AP w Poznaniu, Koszalinie, Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Radomiu, Szczecinie i AP m. st. Warszawy. W niektórych archiwach, np. w Lesznie, Opolu, Poznaniu, Płocku i w Zielonej Górze kopiowania akt dokonywano tylko w formie kserokopii.

Najwięcej fotokopii wykonano w ADM (1244), następnie w AP w Przemyślu (948), AP w Krakowie (834), w AGAD (608) i w AP we Wrocławiu (504). W większości archiwów państwowych zwiększyła się liczba sporządzonych fotokopii. Największy wzrost nastąpił w AP w Gdańsku i w AP w Katowicach. Spadek liczby fotokopii zanotowano natomiast w AGAD i AAN.

Kopie mikrofilmowe wykonywano w 7 archiwach. Znaczne zwiększenie ich liczby miało miejsce w AP w Katowicach, Krakowie i Wrocławiu.

Archiwa niekiedy odmawiały użytkownikom wykonania reprodukcji, gdyż nie pozwalał na to zły stan zachowania oryginałów. Sporadycznie, w wyjątkowych przypadkach, zezwalano użytkownikom na samodzielne kopiowanie materiałów przy użyciu własnego sprzętu fotograficznego. Dochodziło do tego, gdy archiwum nie mogło podołać szczególnym, a uzasadnionym standardom technicznym określonym w zamówieniu.

Część archiwów przystąpiła do skanowania najczęściej zamawianych archiwaliów, by następnie udostępnić je w postaci elektronicznej. Materiały skanowano w AAN, AP w Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Kaliszu, Katowicach, Kielcach, Łodzi, Przemyślu, Radomiu, Rzeszowie, Warszawie oraz we Wrocławiu. Kopie elektroniczne cieszyły się zainteresowaniem użytkowników, m.in. wśród osób korzystających z zasobu AAN. Głównie jednak skanowano akta dla własnych potrzeb archiwów albo do celów popularyzacji ich zasobu, w tym - prezentacji w czasie lekcji archiwalnych (np. AP w Suwałkach).

3.5 Komputeryzacja archiwów

Choć znaczna część informacji o zasobie archiwalnym przybrała w ostatnich latach postać elektroniczną, odpowiednie bazy danych nie są na ogół bezpośrednio dostępne dla użytkowników. Zwykle muszą oni uzyskiwać zgromadzone informacje od archiwistów. Większość placówek nie uważa bowiem za możliwe przeznaczenia części posiadanych komputerów do dyspozycji użytkowników w pracowniach naukowych. Pewnym ułatwieniem jest umieszczenie na stronie internetowej www.archiwa.gov.pl bazy danych SEZAM – spisu 68 815 zespołów archiwalnych) oraz bazy danych IZA, prezentującej 4 792 inwentarzy).

Zakupy sprzętu wiążą się z modernizacją sposobu działania archiwów. Zmieniają się także oczekiwania użytkowników zasobu, którzy w coraz większym stopniu korzystają w codziennej pracy z komputerów, w tym – z Internetu.

Do obsługi systemów komputerowych archiwa zatrudniają na etacie osoby z przygotowaniem informatycznym, kształcą swoich pracowników w tym zakresie lub korzystają ze zleczanych usług. Uwzględniają przy tym wyzwania wynikające z rosnącej ilości danych w postaci elektronicznej i specjalistycznego sprzętu komputerowego, z potrzebą tworzenia lokalnych sieci komputerowych oraz prowadzenia stron www.

3.5.1 Liczba i wiek komputerów

Komputery stały się już w archiwach narzędziem powszechnego użytku. Wszystkie placówki, nawet niewielkie, posiadają od kilku do kilkudziesięciu komputerów. Zaopatrzenie w sprzęt jest na ogół dobre i nie wszędzie tworzy się już nowe stanowiska. Często natomiast sygnalizowana jest konieczność rozbudowy lub wymiany sprzętu (341 używanych obecnie komputerów wyprodukowano przed 1999 r.).

Według stanu na koniec 2002 roku, w państwowym systemie archiwalnym znajdowało się w sumie 828 komputerów, łącznie z notebookami. Pomimo budżetowych ograniczeń archiwa oraz Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych zakupiły w roku ubiegłym 54 nowych komputerów wraz z monitorami. Większość nowo zakupionych urządzeń zastąpiła wyeksploatowany już sprzęt.

Zgodnie ze stosowanymi konsekwentnie zasadami do wszystkich nowych komputerów nabywane są - głównie ze środków Komitetu Badań Naukowych - licencjonowane programy komputerowe. W 2002 r. zakupiono 12 licencji na system Windows NT Server CAL i 65 licencji na pakiety Microsoft Office XP.

W archiwach używane są najczęściej programy firmy Microsoft: Word, Excel i Access. Do opracowywania zasobu fotograficznego używane są m.in. Adobe Photoshop i Fotostation. W 2002 r. NDAP zakupiła pakiet Adobe Acrobat AC50CEPLW.

3.5.2 Rodzaje i liczba urządzeń peryferyjnych

Wśród drukarek używanych w archiwach dominują laserowe (w tym 1 ploter w AAN), rzadziej stosowane są drukarki atramentowe i igłowe. Najwięcej drukarek posiadały AP m.st. Warszawy i AP Katowice – po 32 urządzenia, AP Kraków - 31, AP Wrocław - 29, AP Gdańsk - 27. W sumie w archiwach i NDAP było 536 drukarek.

Spośród urządzeń peryferyjnych najczęściej używane są UPSy – ponad 200. Znacznie mniej jest skanerów - 61 sztuk (w tym 4 skanery A3 oraz 1 skaner mikrofilmów w AP Bydgoszcz). Liczba nagrywarek CD zwiększyła się z 53 do 67.

Urządzenia peryferyjne w archiwach państwowych

Archiwum (wraz z oddziałami zamiejscowymi)	drukarki	skanery	nagrywarki
AGAD	12	0	4
AAN	25	5	0
ADM	22	6	5
AP w Białymstoku	12	2	2
AP w Bydgoszczy	18	3	1
AP w Częstochowie	8	1	1
AP w Elblągu z siedzibą w Malborku	4	0	0
AP w Gdańsku	27	2	5
AP w Kaliszu	6	1	2
AP w Katowicach	32	3	7
AP w Kielcach	19	1	0
AP w Koszalinie	23	3	4
AP w Krakowie	31	0	6
AP w Lesznie	4	1	2
AP w Lublinie	21	2	0
AP w Łodzi	22	2	0
AP w Olsztynie	12	1	0
AP w Opolu	9	1	0
AP w Piotrkowie Trybunalskim	8	1	1
AP w Płocku	13	1	1
AP w Poznaniu	26	1	1
AP w Przemyślu	19	4	1
AP w Radomiu	7	2	3
AP w Rzeszowie	19	2	2
AP w Siedlcach	8	1	2
AP w Suwałkach	9	1	0
AP w Szczecinie	25	1	2
AP w Toruniu	14	3	3
AP m. st. Warszawy	32	6	3
AP we Wrocławiu	29	2	6
AP w Zamościu	6	1	2
AP w Zielonej Górze z siedzibą w Starym Kisielinie	14	1	1
Ogółem	536	61	67

Archiwa dysponują również innymi urządzeniami nowoczesnej technologii. AP Katowice posiada rzutnik multimedialny, drukarkę termiczną oraz czytnik kodów paskowych. AP w Poznaniu, Przemyślu oraz AP m.st. Warszawy korzystają z urządzeń wielofunkcyjnych (drukarka, ksero, skaner). AP w Rzeszowie i Suwałkach używają cyfrowych aparatów fotograficznych.

3.5.3 Sieć komputerowa

W 2002 r. sieć komputerową posiadała Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych oraz następujące archiwa: AGAD, AAN, ADM, AP w Białymstoku, Bydgoszczy, Elblągu, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Przemyślu, Radomiu, Rzeszowie, Suwałkach, Szczecinie, Toruniu i we Wrocławiu.

Większość archiwów wykorzystuje architekturę client-serwer w oparciu o Windows NT Serwer choć w dalszym ciągu część archiwów korzysta z architektury peer-to-peer - Windows for Workgroups (AP w Elblągu, Opolu i Rzeszowie).

3.5.4 Przedsięwzięcia, do których wykorzystywane są komputery

Komputery w archiwach wykorzystywane są głównie do następujących prac:

- ewidencjonowanie i opracowaniu zasobu inwentaryzacja archiwaliów (bazy danych);
- prowadzenie korespondencji, przygotowywania odpowiedzi na zapytania pisemne, katalogów wystaw oraz tekstów folderów i publikacji (edytory tekstu);
- sporządzanie pomocy archiwalnych (proste zbiory danych)
- obróbka planów i map, skanowanie (programy graficzne);
- udostępnianie (baza SUMA);
- rejestrowanie kwerend (baza RAP);
- nadzór nad narastającym zasobem (baza NADZÓR);
- prace sprawozdawcze i tworzenie zestawień i wykresów (arkusz kalkulacyjny Excel)
- wyszukiwanie informacji archiwalnych oraz prawnych, uaktualnianie sterowników i programów wykorzystywanych w archiwach, korespondencja (poczta e-mail, Internet).

W działach księgowych wykorzystywane są programy finansowo-księgowe i płacowe. Powszechnie funkcjonuje też program PŁATNIK, a do przesyłania danych używana jest droga elektroniczna.

Struktura tematyczna lokalnych baz danych zmieniła się nieznacznie. Najwięcej, nieco ponad połowę ogólnej ich liczby stanowiły indeksy do pojedynczych zespołów. Najczęściej tworzono indeksy osobowe, rzadziej rzeczowe, geograficzne lub mieszane. Indeksy osobowe sporządza się głównie do akt stanu cywilnego, więziennych, sądowych, repatriacyjnych i notarialnych, a także do akt PZPR i PO „Służba Polsce”. W związku z licznymi kwerendami socjalnymi archiwa opracowały w ostatnim roku bazy danych dotyczące przesiedleń, robotników przymusowych i gospodarstw niemieckich. Nadal wykorzystywane są lokalne bazy danych do ewidencji niektórych rodzajów dokumentacji nieaktowej, np. kartografii, fotografii i pieczęci. Bardzo przydatne w obsłudze klientów, choć wykraczające dotychczas poza formalny zakres działania i obowiązki archiwów, są informacje o przekształceniach jednostek organizacyjnych i miejscach przechowywania akt personalnych ze zlikwidowanych zakładów pracy, od kilku lat gromadzone w postaci wykazów elektronicznych.

Odnotowany w 2001 r. intensywny przyrost inwentarzy elektronicznych uległ w roku sprawozdawczym zahamowaniu. Wynikło to w znacznym stopniu zakończenia programu „Młodzi dla historii”. Jedyne w niektórych archiwach stażyści przyjęci w ramach programu „Pierwsza praca” pomagali wprowadzać dane do baz. W 2002 r. wzrosła o 2 949 liczba inwentarzy

(w 2001 r. było ich 5 368). W końcu 2002 r. inwentarze elektroniczne posiadało 8 501 zespołów, co stanowi 11,9% (w 2001 r. 7,8%) wszystkich zespołów akt przechowywanych w archiwach państwowych. Większość z nich powstała w trakcie opracowania zespołów, chociaż częstą praktyką jest wprowadzanie do baz danych istniejących już wcześniej inwentarzy kartkowych. Najwięcej inwentarzy w postaci elektronicznej funkcjonowało (wraz z wcześniej sporządzonymi) w AP Poznaniu – 1 814 zespołów (w 2001 r. – 1 212), AP w Gdańsku – 992, AP w Olsztynie – 789, AP w Opolu – 623, AP w Bydgoszczy – 553.

Przeważająca część baz danych tworzona jest w programie Access.

Archiwa państwowe korzystają również z zestandaryzowanych baz danych, których opracowanie koordynuje Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. Małe archiwa często nie tworzą własnych systemów baz danych i ograniczają się do wykorzystywania baz gotowych. W 2002 r. w stosowaniu było w sumie 14 takich baz. Najczęściej używane w archiwach są:

- o SEZAM 5.1 (nowa wersja programowa)- System Ewidencji Zasobu Archiwalnego
- o PRADZIAD 3.1 (nowa wersja programowa) - Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego
- o ELA - Ewidencje Ludności w Archiwaliach
- o SUMA - System Udostępniania Materiałów Archiwalnych
- o RAP (nowa wersja) - Rejestr Archiwalnych Poszukiwań
- o IZA – Inwentarze Zespołów Archiwalnych
- o NADZÓR – baza służąca do rejestracji nadzorowanych archiwów zakładowych, ich zasobu oraz przeprowadzanych kontroli;
- o MIKROFILM – baza rejestrująca mikrofilmy zasobu własnego.

Rzadziej stosowane są: TOPOGRAF - baza rejestrująca rozmieszczenie akt w magazynach; PUZZLE – baza do rejestracji wypożyczeń akt poza archiwum; KITA – Komputerowa Informacja Techniczna. Powstała też nowa wersja bazy danych SCRINIUM - baza do rejestracji dokumentów wytworzonych do końca XVIII wieku. Rozesłano do archiwów bazę danych MAPY.

W COIA kontynuowano prace nad geograficzną bazą danych na podstawie *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorialnie im właściwych władz i urzędów oraz urządzeń komunikacyjnych*, pod red. T. Bystrzyckiego, Przemysław-Warszawa 1933. W 2002 r. przeprowadzono weryfikację 1067 stron (litery K-S) elektronicznej wersji tego wydawnictwa.

Rozpoczęto wprowadzanie danych do bazy ROSPOND na podstawie publikacji: *S. Rospond, Słownik nazw geograficznych Polski Zachodniej i Północnej, cz. 1, Polsko-Niemiecka*, Wrocław 1951.

Rozpoczęto prace nad bazą danych KADRY, która ma służyć do usprawnienia pracy Wydziału Kadr i Zatrudnienia.

Bazy danych w archiwach państwowych (stan na 31.12.2002 r.)

Archiwum (wraz z oddziałami zamiejscowymi)	Liczba komputerów	Liczba baz danych utworzonych w archiwum	Liczba baz danych – inwentarzy (w tym IZA)	Liczba zestandaryzowanych baz danych (bez IZY)	Liczba baz danych w sumie	Liczba baz na 1 komputer
AGAD	42	36	92	6	134	3,2
AAN	44	9	58	7	74	1,7
ADM	23	4	1	2	7	0,3
AP w Białymstoku	16	15	240	8	263	16,4
AP w Bydgoszczy	32	32	553	9	594	18,6
AP w Częstochowie	10	7	18	7	32	3,2
AP w Elblągu	6	7	42	6	55	9,2
AP w Gdańsku	37	68	992	7	1067	28,84
AP w Kaliszu	8	15	328	6	349	43,6
AP w Katowicach	55	48	31	11	90	1,6
AP w Kielcach	23	21	281	11	313	13,6
AP w Koszalinie	25	13	148	8	169	6,8
AP w Krakowie	52	41	12	11	64	1,2
AP w Lesznie	5	1	155	7	163	32,6
AP w Lublinie	24	21	47	12	80	3,3
AP w Łodzi	30	15	201	6	222	7,4
AP w Olsztynie	18	5	789	9	803	44,6
AP w Opolu	17	1	623	9	633	37,2
AP w Piotrkowie Trybunalskim	11	9	40	7	56	5,1
AP w Płocku	14	3	83	15	101	7,2
AP w Poznaniu	35	16	1814	8	1838	52,5
AP w Przemyślu	23	21	73	8	102	4,4
AP w Radomiu	14	22	201	7	230	16,4
AP w Rzeszowie	25	25	233	10	268	10,7
AP w Siedlcach	12	2	4	5	11	0,9
AP w Suwałkach	14	7	91	9	107	7,6
AP w Szczecinie	39	4	430	7	441	11,3
AP w Toruniu	20	9	354	6	369	18,5
AP m. st. Warszawy	50	14	109	7	130	2,6
AP we Wrocławiu	42	20	103	7	130	3,1
AP w Zamościu	6	3	236	8	247	41,2
AP w Ziel. Górze	16	7	108	8	123	7,7
Ogółem	788	521	8506	254	9281	11,77

Stan statystyczny baz danych w archiwach państwowych, uwidoczniony w tabeli, nie uwzględnia ilości danych zgromadzonych w poszczególnych bazach. Ich wielkość waha się od kilkudziesięciu do stu kilkudziesięciu tysięcy rekordów. Największe na ogół są bazy o charakterze indeksowym, tworzone do potrzeb kwerendalnych i bardzo często używane przy udzielaniu odpowiedzi na zapytania klientów i użytkowników zasobu.

W ramach umowy o współpracy opracowane w NDAP bazy danych zostały udostępnione do użytku w Archiwum Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego i Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego. Baza SEZAM, IZA i PRADZIAD zostały także przekazane do celów szkoleniowych Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu. Obecnie takie systemy baz danych użytkowane są w 11 instytucjach niepodlegających Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych, a gromadzone w nich dane tworzą system informacji o narodowym zasobie archiwalnym:

- Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie,
- Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie,
- Archiwum Muzeum Narodowego w Warszawie,
- Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy,
- Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- Biblioteka i Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego,
- Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi,
- Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku,
- Polski Instytut Naukowy w Ameryce, Muzeum Polskie w Ameryce,
- Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce.

Coraz częściej archiwa tworzą kopie materiałów archiwalnych w postaci cyfrowej przy użyciu skanerów i aparatów fotograficznych.

Oddział w Lubaniu AP we Wrocławiu redaguje pierwsze w Polsce elektroniczne wydawnictwo „Historiograficzne Archiwum Śląsko-Łużyckie” oraz – wspólnie z Archiv Stadt und Kreis Lauban - biuletyn „Partnerzy”.

3.6. Dostęp archiwów do Internetu

W 2002 r. wszystkie archiwa miały dostęp do Internetu. Większość korzysta ze stałego łącza w ramach usługi SDI, inne korzystają z łącza komutowanych. Na koniec roku sprawozdawczego własną stroną w Internecie posiadały następujące placówki: AGAD, AAN, ADM, AP w Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, AP w Katowicach - Oddział w Pszczynie, AP w Kielcach, AP w Krakowie - centrala i Oddział w Bochni, AP w Lublinie, Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Płocku, Przemyślu, Radomiu, Rzeszowie, Siedlcach, Suwałkach, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, AP we Wrocławiu - centrala i oddziały w Jeleniej Górze, Kamieńcu Ząbkowickim, Legnicy, Lubaniu, Wałbrzychu oraz AP w Zielonej Górze.

Poczta elektroniczna (e-mail) istniała we wszystkich archiwach państwowych. W minionym roku trzy archiwa państwowe: w Kaliszu, Opolu i Zamościu, założyły konta elektroniczne. Niektóre centrale archiwów utrzymują stałą łączność internetową ze swymi oddziałami zamiejscowymi (np. AP w Rzeszowie i we Wrocławiu).

Systematycznie tworzone są zręby ogólnopolskiej sieci przepływu informacji między archiwami z wykorzystaniem Internetu. Strona archiwalna prowadzona przez NDAP stanowi miniportal zawierający aktualności, kronikę wydarzeń, aktualizowaną stronę z informacjami adresowymi archiwów, które nie posiadają własnej strony www, bazy danych SEZAM (od 2001 r.), IZA i PRADZIAD (od 2002 r.). Umożliwia również przechodzenie na strony konkretnych archiwów w Polsce i w innych krajach

W 2002 r. 6 archiwów otrzymało serwer wirtualny w domenie rządowej ap.gov.pl. W sumie następujące archiwa posiadały domenę rządową: Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Kielce, Lublin, Piotrków Trybunalski, Przemyśl, Radom, Rzeszów, Suwałki, Szczecin, Toruń, Warszawa.

We współpracy z Naukowo-Akademicką Siecią Komputerową w maju 2002 r. na stronie internetowej www.polska.pl powstał dział prezentujący *Skarby archiwów polskich*, początkowo tylko z zasobu Archiwum Głównego Akt Dawnych i Archiwum Akt Nowych. Wobec zainteresowania, z jakim spotkał się projekt, postanowiono poszerzyć prezentację o obiekty z innych archiwów. Zakłada się, że powinny to być dokumenty odnoszące się do najważniejszych zdarzeń z historii Polski, atrakcyjne wizualnie, a zarazem takie, których stan zachowania pozwala na odczytanie ich na ekranie komputera.

Każdy z prezentowanych dokumentów zawiera opis zdarzenia historycznego, którego dotyczy. W większości wypadków zamieszczona została również treść dokumentu w języku, w którym został on sporządzony wraz z tłumaczeniem na język polski, np.:

- Traktat polsko-turecki z 1577 (AGAD);
- Warszawska Szkoła Rycerska króla Stanisława Augusta Poniatowskiego Ustawa dla Kadetów – 1765 (AGAD);
- Przewrót majowy 1926 - Relacja z okoliczności złożenia urzędu prezydenta przez Stanisława Wojciechowskiego (AGAD);
- Najstarszy dokument w polskich archiwach państwowych - Fundacja klasztoru cystersów w Łeknie 1153 r. (AP Poznań);
- Stosunki handlowe Torunia z Hanzą w średniowieczu - „Dokument z futerkiem” 16 II 1446 AP Toruń).

3.7. Współpraca z innymi instytucjami

Do stałych partnerów archiwów państwowych należą muzea okręgowe i regionalne, biblioteki, konserwatorzy zabytków, towarzystwa naukowe i regionalne, oddziały terenowe Polskiego Towarzystwa Historycznego, urzędy miejskie oraz organizacje kombatanckie. Współpraca owocowała często wspólnymi pracami badawczymi, wystawami i sesjami naukowymi oraz przedsięwzięciami wydawniczymi.

Archiwa tradycyjnie wykorzystywały kontakty ze szkołami i uczelniami wyższymi do **upowszechniania wiedzy** o swoich zbiorach i historii regionu. Pracownicy archiwów państwowych byli zapraszani do wygłaszania komunikatów naukowych o bazie źródłowej w kilkunastu ośrodkach uniwersyteckich i akademickich (Białystok, Bydgoszcz, Częstochowa, Gdańsk, Gliwice, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łowicz, Łódź, Olsztyn, Opole, Piotrków Trybunalski, Poznań, Przemyśl, Pułtusk, Radom, Rzeszów, Sandomierz, Siedlce, Słupsk, Szczecin, Toruń, Warszawa, Wrocław, Zamość, Zielona Góra).

Współpraca za szkołami wyższymi obejmuje szkolenie studentów, pomoc w doborze tematów prac magisterskich, praktyki archiwalne a także wymianę informacji i publikacji. Formą współpracy z uczelniami i innymi placówkami szkolnymi są też prelekcje dotyczące historii i archiwistyki przygotowywane w oparciu o materiały przechowywane w archiwach.

Gości zapoznawano z zasobem archiwalnym oraz wyjaśniano zasady prowadzenia kwerend archiwalnych i wykorzystywania archiwaliów w pracy naukowej, opracowania i przechowywania dokumentacji. Kilka prelekcji dotyczyło prowadzenia badań genealogicznych, - w związku z rosnącym zainteresowaniem użytkowników tą dziedziną. W AP w Łodzi gościli studenci St. Cloud State University w Minnesocie (USA). Dla młodzieży szkolnej organizowane były przez większość archiwów państwowych lekcje „żywej historii”, połączone z prezentacją źródeł archiwalnych.

Prelekcje bywały łączone z pokazami dokumentów. Kilka archiwów zapoznawało gości także ze specyfiką własnej działalności, np. ADM prezentowało cyfrową obróbkę obrazu i elektroniczne formy zabezpieczania materiałów fotograficznych, a pracownia konserwatorska w AP w Olsztynie przygotowała wystawę „Ocalone od zniszczenia”.

Spotkania organizowano – we wszystkich niemal archiwach – głównie dla studentów z kierunków humanistycznych (historia, filologie, informacja naukowa). Zdarzały się też grupy adeptów innych specjalności - np. geografowie w AP w Bydgoszczy, słuchacze Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej w AP w Kaliszu, konserwatorzy i politolodzy w AP w Toruniu. Zajęcia dydaktyczne (zwłaszcza ćwiczenia) dla studentów historii ze specjalnością archiwalną odbywały się m. in. w AGAD, AAN oraz archiwach w Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Piotrkowie Trybunalskim, Opolu, Radomiu i Toruniu. Wspólne warsztaty historyczne dla młodzieży polskiej i niemieckiej zorganizowało po raz kolejny AP w Lublinie wspólnie ze Stowarzyszeniem Więźniów Zamku Lubelskiego oraz Państwowym Muzeum na Majdanku. Archiwa odwiedzane są też przez grupy młodzieży szkolnej, dla których prowadzone są lekcje archiwalne; archiwa wspomagają też nauczycieli w przygotowaniu uczniów do olimpiad. Na ogół uczniowie wywodzą się z miejscowych szkół, rzadziej przybywają z daleka – jak np. grupa licealistów z Lubeki wizytująca AP w Elblągu.

Trwałą formą **współpracy archiwów z wyższymi uczelniami** jest prowadzenie zajęć specjalistycznych dla studentów historii i archiwistyki. Pracownicy NDAP oraz 11 archiwów państwowych prowadzili wykłady, ćwiczenia i seminaria z zakresu archiwistyki, historii, nauk pomocniczych historii, edytorstwa źródeł oraz informacji naukowej w następujących uczelniach wyższych: UMK w Toruniu, Uniwersytecie Jagiellońskim, UMCS w Lublinie, KUL w Lublinie, Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Gdańskim, UAM w Poznaniu, Uniwersytecie Śląskim, Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Uniwersytecie Szczecińskim, Uniwersytecie Zielonogórskim, Akademii Pedagogicznej w Krakowie, filii Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim, Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Papieskim Wydziale Teologicznym – Instytucie w Siedlcach, Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusk, Wyższej Szkole Zarządzania w Rzeszowie, Wyższej Szkole Humanistycznej w Szczecinie, Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim. Doc. dr hab. Edward Długajczyk (AP Katowice) jest kierownikiem Zakładu Archiwistyki na Uniwersytecie Śląskim.

Pracownik AP w Gdańsku prowadził zajęcia z archiwistyki dla słuchaczy Podyplomowego Studium Archiwistyki w Gdańsku. Pracownicy NDAP i 4 archiwów (AGAD, AP Koszalin, Kraków, Toruń) prowadzili także zajęcia z archiwistyki w Policealnym Studium Informacji, Archiwistyki i Księgarstwa w Warszawie, szkole pomaturalnej „Computer College” w Koszalinie (b. Policealna Szkoła Archiwalna), Podyplomowym Studium Edukacji Regionalnej w Toruniu oraz Studium Archiwistyki przy Zespole Szkół Poligraficzno-Księgarskich w Krakowie. Pracownik AP w Poznaniu prowadził zajęcia z podstaw archiwistyki w Zespole Szkół Zawodowych w Szamotułach.

AP w Toruniu włączyło się w organizację III szkolnego konkursu wiedzy historycznej pt. „Toruń – moje miasto: kamienice mieszczańskie”, przeprowadzonego w Szkole Podstawowej i Gimnazjum nr 3 w Toruniu. Utrzymywana była także współpraca z ośrodkami kształcenia ustawicznego nauczycieli, w ramach której archiwisci prowadzili wykłady z zakresu historii regionalnej i wiedzy o archiwach (Katowice, Koszalin, Przemyśl, Radom).

W 26 archiwach państwowych zorganizowano coroczne praktyki zawodowe pierwszego i drugiego stopnia, w których wzięło udział 335 studentów historii ze specjalnością archiwalną oraz studentów zarządzania z 12 uniwersytetów (UMK Toruń, UAM Poznań, UMCS Lublin, KUL, UJ, UW-M Olsztyn, uniwersytety Gdański, Warszawski, Wrocławski, Szczeciński, Śląski i USKW w Warszawie) oraz 3 szkół wyższych (Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie, Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku i Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyślu). Wśród osób odbywających praktyki archiwalne znalazło się 2 studentów KUL z Ukrainy. Praktykę archiwalną w AP w Toruniu odbyła także studentka kierunku „Dziedzictwo kulturowe i archiwa” w Uniwersytecie w Lecce (Włochy). Praktyki archiwalne odbyło także 53 słuchaczy i uczniów szkół policealnych (Policealne Studium Informacji, Archiwistyki i Księgarstwa w Warszawie, Studium Archiwalne w Krakowie i Policealne Studium Zawodowe w Suwałkach) i średnich (Liceum Techniczne w Przemyślu).

Podobnie, jak w latach ubiegłych, współpraca archiwów z pokrewnymi im instytucjami wykraczała poza kontakty lokalne. AP w Katowicach od lat współpracuje z czeskimi archiwami w Opawie i Karwinie, a AP w Szczecinie - z Archiwum Krajowym w Greifswaldzie. W 2002 r. odbyły się 3 spotkania robocze dyrektorów i wybranych pracowników archiwów w Szczecinie i w Greifswaldzie, poświęcone umowie o mikrofilmowaniu akt oraz innym formom współpracy prowadzonej w ramach „*Polsko-niemieckiego programu ochrony i zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego pogranicza*”. Najważniejszym wydarzeniem w tym zakresie było podpisanie w dniu 21 sierpnia 2002 r. umowy o mikrofilmowaniu akt powstałych do 1945 r., a należących do zasobu APw Szczecinie – sprzętem dostarczonym przez stronę niemiecką. AP w Łodzi kontynuowało współpracę z Uniwersytetem w Giessen i nawiązało kontakty ze Stowarzyszeniem Szerzenia Wiedzy o Holokauście im. Stanisława Heinzla we Frankfurcie nad Odrą. AP w Elblągu w 2002 r. nawiązało współpracę z Truso Vereinigung e.V. - Gemeinnütziger Zusammenschluss für Elbinger Kultur und Wissenschaft w Münster.

3.8. Wystawy materiałów archiwalnych

Najbardziej powszechną formą prezentacji materiałów archiwalnych, podobnie jak w poprzednich latach, były ekspozycje dokumentów organizowane w archiwach. Dość często materiały wypożyczone z archiwów państwowych były prezentowane przez inne instytucje. Archiwa współpracowały też przy przygotowywaniu wystaw poza swoimi siedzibami. W porównaniu do roku 2001 liczba zorganizowanych wystaw wzrosła o 11,4 %. Ogółem w 2002 r. miało miejsce 186 wystaw (167 w 2001 r.), z tego ponad 50 archiwa przygotowały samodzielnie, w 54 uczestniczyły, a na 59 wypożyczały dokumenty.

Do najbardziej aktywnych w organizowaniu wystaw należały AP w Katowicach (19 wystaw, w tym 5 samodzielnie - 3 w Oddziale w Pszczynie), ADM (15 wystaw, ale tylko 1 samodzielna), AP m.st. Warszawy (14 wystaw, w tym 3 samodzielne) i AP w Gdańsku (13 wystaw, w tym 2 samodzielne).

Partnerami archiwów tradycyjnie były muzea, biblioteki, centra kultury i szkoły polskie oraz instytucje zagraniczne, np. Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlin-Dahlem (AP w Gdańsku, AP w Olsztynie), Muzeum Holocaustu w Waszyngtonie (AP w Łodzi), Muzeum Regionalne w Berlinie (AP m.st. Warszawy).

Wiele wystaw miało charakter rocznicowy („80 rocznica przyłączenia Górnego Śląska do Polski” - Muzeum Śląskie w Katowicach i AP w Katowicach; „Siedem wieków Gąbina i Gostynina” - AP w Płocku oraz „Siedlce - V wieków trwania” - AP w Siedlcach w rocznicę nadania praw miejskich). Szczególne pokazy towarzyszyły rocznicom powstania archiwum, np. 70-lecie AP w Katowicach, 50-lecie AP w Koszalinie - Oddziału w Słupsku.

Kolejna grupa to tematyczne prezentacje dokumentów, np. „Mieszkańcy Warszawy XVI-XVIII wieku” (AGAD), „Katyń - walka o prawdę” (AAN), „Skarby z żelaznych półek” (AP w Kaliszu), „Z przeszłości w przyszłość” (AP w Katowicach Oddział w Oświęcimiu wspólnie z Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau), „Na żelaznym szlaku” (Muzeum Regionalne w Kutnie i AP w Płocku), „Poznajemy korzenie swojej rodziny” (AP w Przemyślu, Galicyjskie Towarzystwo Genealogiczne i Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Przemyślu), „Pamięć w sztuce zamknięta” (AP m.st. Warszawy).

Zdarzały się też wystawy okolicznościowe, jak np. w AP w Krakowie z okazji pielgrzymki Jana Pawła II do Polski, w AP w Opolu z okazji przejęcia księgi głubczyckiej, czy we wrocławskim oddziale AP w Toruniu, w związku z otwarciem nowej siedziby.

Nowością było wykorzystywanie zaawansowanych technik do prezentacji dokumentów archiwalnych. AP w Gdańsku współorganizowało prezentację multimedialną „Gdańsk – portale pamięci”, a siedleckie AP przygotowało multimedialny pokaz z okazji 455 rocznicy nadania Siedlcom praw miejskich. Warto zwrócić również uwagę na prezentacje wirtualne na stronach internetowych – np. wystawę dokumentów o udziale Polskiego Stronnictwa Ludowego w wyborach sejmowych w 1947 r. przygotowana przez AP w Białymstoku.

3.9. Inne formy popularyzacji

Nadal powszechną formą popularyzacji zasobu archiwalnego było goszczenie w archiwach wycieczek. W 2002 r. archiwa przyjęły ich 835. Aktywne w tej dziedzinie było m.in. AP w Poznaniu. Zorganizowane grupy społeczności żydowskiej z Europy i Ameryki przybywały do AP w Rzeszowie, w którego ramach działa Ośrodek Badań Historii Żydów.

Tradycyjnie, zasób archiwalny popularyzowano w audycjach radiowych i telewizyjnych oraz publikacjach w dziennikach, tygodnikach i prasie regionalnej. Oprócz tematyki historycznej i archiwalnej poruszano bieżące sprawy z życia archiwów, jak np. przeniesienie AP w Lesznie do nowej siedziby, przekazanie do AP w Opolu księgi praw miejskich Głubczyc, przekazanie przez osobę prywatną poszytu Okręgu Bożniczego w Ujeździe do AP w Piotrkowie Trybunalskim – Oddziału w Tomaszowie Mazowieckim, promocja książki o getcie oraz zasady prowadzenia kwerend (AP w Łodzi). Szczególną okazję stanowią rocznice różnych wydarzeń. W roku sprawozdawczym z okazji 70-lecia AP w Katowicach przygotowano audycje i artykuły prasowe oraz zorganizowano konferencję prasową. Obchodom rocznicowym towarzyszyły też Drzwi Otwarte Archiwum, w czasie których działał kiermasz wydawnictw archiwalnych. Rocznicą wmurowania kamienia węgielnego pod budowę bóżnicy w Kielcach była tematem audycji radiowych oraz okazją do przyjęcia w AP w Kielcach ambasadora Izraela. 50-lecie AP w Koszalinie Oddział w Słupsku zaowocowało uroczystością w ratuszu, wystawą i konferencją naukową. AP w Siedlcach przygotowało film video „Siedlce w dawnych wiekach”, który będzie stanowił trwałą pomoc edukacyjną.

Ogółem w archiwach zrealizowano 500 audycji (w roku ubiegłym – 587), opublikowano 353 artykułów i notatek prasowych (w ubiegłym – 427). W porównaniu z rokiem 2001 liczba zrealizowanych audycji spadła o 14,8%, zaś liczba opublikowanych artykułów o 17,3%.

Po raz kolejny najwięcej tego typu informacji przygotowało AP w Poznaniu, a zwłaszcza jego oddziały w Koninie i Gnieźnie - łącznie 210 audycji radiowych, 2 telewizyjne i 22 artykuły prasowe.

Stałą rubrykę w prasie prowadzi Oddział w Radzynie Podlaskim AP w Lublinie („Brulion archiwisty”) oraz Oddział w Wilkowie AP w Zielonej Górze („Z archiwum W”). Dynamiczny wzrost liczby publikacji prasowych, w porównaniu do 2001 r., zaobserwowano w AP w Przemyślu i w Radomiu. AP w Siedlcach przygotowało cykl audycji radiowych („Karty z dziejów Siedlec”), zaś AP we Wrocławiu - audycje telewizyjnych („Prawdziwy koniec wojny”). ADM wzięło udział w nagrywaniu audycji radiowych wzbogaconych nagraniami z własnego zasobu, m.in. cyklu „Magia Radia”.

Podobnie jak w poprzednich latach niektóre archiwa włączały się w szersze inicjatywy takie jak: Europejskie Dni Dziedzictwa (AP w Łodzi), Jarmark Franciszkański (AP w Opolu), Wakacyjne spotkania z zabytkami (AP w Płocku), Dni Siedlec (AP w Siedlcach), II Toruński Festiwal Nauki i Sztuki (AP w Toruniu). Archiwum warszawskie uczestniczyło w VI Pikniku Naukowym Radia BIS, mającego miejsce na Rynku Nowego Miasta w Warszawie, podczas którego prowadzono stoisko archiwalno-fotogrametryczne. Warszawskie AP przeprowadziło też w Nidzicy seminarium „Ginące zawody”, poświęcone tradycyjnemu rzemiosłu. Imprezie tej towarzyszył regionalny konkurs wiedzy historycznej. W trakcie III Kieleckiego Festiwalu

Nauki, towarzyszącego obchodom Święta Kielc (6-17 IX 2002) miejscowe Archiwum Państwowe zaprezentowało referat „*Szkolnictwo ludowe w latach 1915-1918 w świetle materiałów archiwalnych zespołów c.k. komend powiatowych przechowywanych w zasobie AP w Kielcach*” oraz wystawę najciekawszych archiwaliów dotyczących szkolnictwa. AP w Szczecinie włączyło się do organizacji „*II Zachodniopomorskich Spotkań z Nauką*”, mających miejsce w dniach 13-27 IX 2002 r. Zorganizowało spotkania naukowe poświęcone dziejom Pomorza oraz stosownej bazie źródłowej. Szczecińskie AP uczestniczyło ponadto w obchodach jubileuszu 700-lecia nadania praw miejskich Wałczowi.

W 2002 r. ukazał się CD-ROM „Pamięć świata”, wydany przez Polski Komitet do spraw UNESCO we współpracy z NDAP, w którym umieszczono informacje m. in. na temat staropolskiego zasobu AP w Krakowie, akt Braci Czeskich w AP w Poznaniu, tabliczek woskowych z AP w Toruniu.

4. Działalność naukowa

Zakończyły prace dwa **międzyarchiwalne zespoły naukowe**: do spraw postępowania z dokumentacją geodezyjno-kartograficzną oraz do spraw usprawnienia opracowania zasobu archiwalnego. Pierwszy z nich przygotował „*Instrukcję porządkowania dokumentacji kartograficznej w archiwach państwowych*” oraz bazę komputerową MAPY (wraz z podręcznikiem użytkownika), które zostały wprowadzone do stosowania na mocy decyzji nr 11 Naczelnego Dyrektora AP z dnia 23 października 2002 r. Istotne znaczenie dla przyspieszenia opracowania zasobu archiwów państwowych będą miały – przygotowane przez drugi z wymienionych zespołów – wskazówki metodyczne dotyczące uproszczonego opracowania zasobu archiwalnego, wprowadzone do stosowania w archiwach decyzją nr 20 Naczelnego Dyrektora AP z 10 grudnia 2002 r. Wskazówki te wnoszą do metodyki archiwalnej szereg zmian pozwalających na ewidencyjne zapanowanie nad narastającym w szybkim tempie zasobem archiwalnym. Spodziewanym efektem jest również przyspieszenie opracowania zasobu, dzięki zastosowaniu technik informatycznych. Doszło zatem do istotnej modernizacji metodyki archiwalnej, której podstawy zostały ukształtowane przed kilkadziesiąt laty.

Kontynuowały działalność inne międzyarchiwalne zespoły naukowe: do spraw dokumentacji technicznej, do spraw analizy funkcjonalnej archiwów a także „Archiwa elektroniczne” oraz „Informatyka i archiwa”. W 2002 r. powołano nowy zespół naukowy – do spraw terminologii archiwalnej, którego zadaniem będzie opracowanie koncepcji wydawniczej oraz haseł i ich definicji do nowego polskiego słownika archiwalnego.

Zespół do spraw dokumentacji technicznej opracował *Instrukcję w sprawie oceny wartości archiwalnej dokumentacji konstrukcyjnej i technologicznej*. Została ona wprowadzona do stosowania w archiwach państwowych decyzją nr 3 Naczelnego Dyrektora AP z 12 czerwca 2002 r. Członkowie zespołu przeprowadzili także ekspertyzę dokumentacji konstrukcyjnej w PZL „Okęcie” w Warszawie a także kontynuowali prace przy opracowaniu haseł do tezauryś terminologii dotyczącej dokumentacji konstrukcyjno-technicznej.

Istotne znaczenie dla rozwijania i udoskonalania komputeryzacji archiwów państwowych miały prace zespołów naukowych „Archiwa elektroniczne” oraz „Informatyka i archiwa”. Pierwszy z nich zajmował się tłumaczeniem, opracowaniem i dostosowaniem do potrzeb archiwów polskich dokumentu *Model requirements for management of electronic records*, przygotowanego na zlecenie DLM-Forum. Na bazie tego dokumentu członkowie zespołu przygotowują propozycje wymagań funkcjonalnych dla systemów zarządzania dokumentacją elektroniczną, osadzonych w polskich realiach.

Zespół „Informatyka i archiwa” kontynuował prace związane z przygotowaniem kolejnej wersji bazy SCRINIUM, służącej do opracowania dokumentów pergaminowych i papierowych. Nowa wersja bazy (2.0) została oddana do testowania w archiwach w Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu, a następnie przekazana do praktycznego stosowania w archiwach państwowych. Zespół kontynuował także prace nad roboczą wersją bazy danych SIGILLUM, przeznaczoną do opracowania i ewidencjonowania zbiorów sfragistycznych. Dokonano przeglądu obowiązujących dotychczas przepisów metodycznych, wskazując na potrzebę ich aktualizacji. Prace w tym zakresie prowadzi jeden z zespołów problemowych Centralnej Komisji Metodycznej.

Kolejnym obszarem działalności zespołu „Informatyka i archiwa” była debata nad projektem instrukcji *Zasady funkcjonowania systemu informatycznego w archiwach państwowych*. Stwierdzono pilną potrzebę unormowania funkcjonowania systemu informatycznego w archiwach. Byłby to zasadniczy element bezpieczeństwa danych. Instrukcja taka powinna uwzględniać zarówno standardowe rozwiązania w tej dziedzinie jak i specyfikę poszczególnych placówek. Prace nad kolejną wersją instrukcji będą prowadzone w roku 2003.

Trwały prace zespołu do spraw analizy funkcjonalnej archiwów państwowych. Jego zadaniem jest zaprojektowanie modelu zintegrowanego systemu informatycznego zarządzania siecią archiwów państwowych.

W roku sprawozdawczym kontynuowany był wieloletni program rządowy „*Kwaśny papier. Ratowanie w skali masowej zagrożonych polskich zasobów bibliotecznych i archiwalnych*”, którego realizacja przypada na lata 2000-2008.

W 24 archiwach państwowych odbyło się łącznie 95 zebrań naukowych, na których wygłoszono 107 referatów i komunikatów. Najbardziej aktywne w tej dziedzinie były archiwa z Poznania, Szczecina, Wrocławia i Warszawy (AP m.st. Warszawy, AAN i AGAD). Omawiano zagadnienia historycznej bazy źródłowej, dzieje archiwów oraz sprawy metodyki archiwalnej. Wygłoszono szereg referatów dotyczących historii lokalnej (regionalistyki). Prezentowano również przeglądy krajowej i zagranicznej literatury historycznej i archiwalnej oraz wyniki wyjazdów zagranicznych, w tym zwłaszcza informacje o polonikach. Omawiano też zasady funkcjonowania odwiedzanych placówek archiwalnych, bazę źródłową do wybranych tematów, organizację pracy archiwalnej, zasady opracowania i udostępniania archiwaliów oraz sposoby sporządzania pomocy informacyjnych - w tym oceniano projekty przewodników i informatorów o zasobie archiwalnym. Ponadto zajmowano się zagadnieniami nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym. Referaty wygłaszane na zebraniach

stanowiły niekiedy fragmenty prac doktorskich, magisterskich bądź dyplomowych oraz artykułów przygotowywanych do publikacji w czasopismach naukowych. Informacje o zebraniach naukowych w archiwach oraz o innych archiwalnych wydarzeniach naukowych, są gromadzone przez Zakład Naukowy Archiwistyki i zamieszczane na stronie internetowej NDAP w dziale „Zapowiedzi Archiwalnych Wydarzeń Naukowych”.

W NDAP zorganizowano zebranie naukowe z udziałem Sergieja Głuszakowa, pracownika Open Society Archives w Budapeszcie, który przedstawił informację na temat stosowanych przez tę instytucję systemów informatycznych, zarządzania danymi i udostępniania ich on-line.

Na mocy zarządzenia nr 1 Naczelnego Dyrektora AP z dnia 11 stycznia 2002 r. powołana została Centralna Komisja Metodyczna na kadencję 2002-2006. CKM jest organem opiniodawczym Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w sprawach opracowania, doskonalenia i wdrażania naukowych metod, mających zastosowanie w działalności archiwów państwowych. Przewodniczącą CKM obecnej kadencji jest Magdalena Marosz, zastępca dyrektora AP w Krakowie. W 2002 r. Komisja odbyła 4 posiedzenia, na których opiniowano kolejne wersje projektów instrukcji i wskazówek metodycznych. W ramach CKM funkcjonuje 7 zespołów problemowych, które zajmują się opracowaniem nowych wskazówek metodycznych do sporządzania inwentarzy archiwalnych, opracowaniem wymagań dotyczących zasad przekazywania materiałów archiwalnych do archiwum państwowego w oparciu o elektroniczny spis zdawczo-odbiorczy, nowelizacją zasad opracowania i ewidencjonowania pieczęci, nowelizacją zasad opracowania fotografii, opracowaniem zasad dotyczących postępowania z kopiami (kserokopiami) dokumentów w zbiorach i kolekcjach znajdujących się w zasobie archiwów państwowych a także problemami związanymi z międzynarodowym standardem ISO „System zarządzania dokumentacją - wymagania”, określającym warunki, jakie powinny spełniać systemy zarządzania dokumentacją.

Istotnym zadaniem CKM jest także stały przegląd przepisów archiwalnych, pod kątem ich spójności z najnowszymi normami wydanymi w sprawach ewidencjonowania oraz metodyki opracowania zasobu archiwalnego. W roku sprawozdawczym przygotowano projekt elektronicznego spisu zdawczo-odbiorczego, wraz z instrukcją. Zespół do spraw opracowania nowych wskazówek metodycznych do sporządzania inwentarzy archiwalnych przygotował odpowiedni projekt. Zespół problemowy do spraw modernizacji bazy SIGILLUM przedstawił koncepcję narzędzi informatycznych do opracowania zasobu sfragistycznego w archiwach państwowych. Zespół do spraw przeglądu archiwalnych przepisów metodycznych dokonał weryfikacji przepisów archiwalnych związanych z przygotowywanymi projektami wskazówek metodycznych do sporządzania inwentarzy archiwalnych oraz elektronicznego spisu zdawczo-odbiorczego.

W 23 archiwach państwowych działały **komisje metodyczne**, których prace koncentrowały się na ocenie opracowywania zespołów archiwalnych oraz zatwierdzaniu inwentarzy archiwalnych. Zakład Naukowy Archiwistyki ustosunkował się na piśmie do problemów zawartych w protokołach 132 posiedzeń komisji metodycznych. Protokoły zostały poddane analizie pod kątem sprawdzenia poprawności podejmowanych decyzji z przepisami

metodycznymi. Kierownik ZNA wziął udział w 5 posiedzeniach komisji metodycznych, których praca wymagała kontroli i bezpośrednich interwencji oraz w posiedzeniach, na których omawiane były zespoły archiwalne, wymagające szczegółowych konsultacji. Sprawy szczegółowe dotyczące metodyki opracowania zasobu były uzgadniane także podczas licznych konsultacji telefonicznych. ZNA podjął starania zmierzające do ujednoczenia i zdyscyplinowania prac komisji metodycznych we wszystkich archiwach państwowych. W tym celu opracowano projekt decyzji Naczelnego Dyrektora w sprawie utworzenia w archiwach państwowych komisji metodycznych oraz określenia zakresu i trybu ich działania.

W ZNA weryfikowano prawidłowość inwentarzy archiwalnych sporządzonych w archiwach państwowych, oceniano też możliwości wykorzystywania innych pomocy ewidencyjno-archiwalnych przy udostępnianiu zasobu w pracowniach naukowych archiwów państwowych.

W 2002 r. odbyło się 7 posiedzeń **rad naukowo-programowych** działających przy archiwach państwowych w Przemyślu (1 posiedzenie), Szczecinie (3) i Toruniu (3). Przedmiotem obrad było omawianie sprawozdań rocznych z działalności archiwów oraz opiniowanie ich planów pracy. Rada Naukowo-Programowa AP w Toruniu zajmowała się sprawami funkcjonowania oddziału do spraw archiwów zakładowych oraz opiniowaniem prac związanych z opracowaniem przewodnika po zasobie Archiwum. Rada Naukowo-Programowa AP w Szczecinie włączyła się w organizację IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich oraz II Zachodniopomorskich Spotkań z Nauką.

Doniosłym wydarzeniem integrującym środowisko archiwistów w 2002 r. był **IV Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich**, który odbył się w Szczecinie w dniach 12-13 września 2002 r. Został on zorganizowany wspólnie przez NDAP i Stowarzyszenie Archiwistów Polskich. Z uwagi na miejsce obrad, szczególna rola w pracach organizacyjnych przypadła Archiwum Państwowemu w Szczecinie. Zjazd obradował pod hasłem „Archiwa i archiwiści w dobie społeczeństwa informacyjnego”. W obradach wzięło udział ponad 600 archiwistów z archiwów państwowych, archiwów wyższych uczelni oraz archiwów zakładowych. Przybyli także przedstawiciele służb archiwalnych i archiwów z 12 państw Europy i USA. W trakcie obrad wygłoszono łącznie 77 referatów dotyczących zasad komputerowego zarządzania dokumentacją, uniwersyteckiego kształcenia archiwistów, konserwacji archiwaliów, a także działalności archiwów zakładowych oraz archiwów instytucji kulturalnych i naukowych. Wszystkie referaty wygłoszone podczas zjazdu zostaną ogłoszone drukiem w dwutomowym „Pamiętniku IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich” (tom I ukazał się w roku 2002). Obrady zjazdu wzbogacone zostały o wiele imprez towarzyszących, wśród których najważniejszą była wystawa „Skarby archiwów polskich”, prezentowana w dniach 12-29 IX 2002 r. w sali gotyckiej Zamku Księżąt Pomorskich w Szczecinie. Na wystawie zaprezentowano najcenniejsze i najciekawsze eksponaty pochodzące z zasobu polskich archiwów.

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych była organizatorem i współorganizatorem szeregu **konferencji naukowych**. Została m.in. zwołana konferencja z okazji 50. rocznicy działalności Radia Wolna Europa. W nawiązaniu do niej Archiwum Dokumentacji Mechanicznej przygotowało wystawę fotografii przedstawiającą dzieje i działalność RWE, a także zaprezentowało komputerową bazę nagrań radiowych Rozgłośni.

NDAP wspólnie z Archiwum Dokumentacji Mechanicznej przygotowała też konferencję „*W 10-lecie polsko-rosyjskiego porozumienia archiwalnego*”, połączoną z promocją III tomu wydawnictwa źródłowego *Katyń. Dokumenty zbrodni (Losy ocalałych: lipiec 1940 – marzec 1943)*.

Archiwa państwowe zorganizowały samodzielnie 3 konferencje naukowe, którym często towarzyszyły okolicznościowe wystawy dokumentów. Archiwum Główne Akt Dawnych zorganizowało sesję naukową pt. „Publica in Privatis”, poświęconą zbiorom prywatnym przechowywanym w bibliotekach i archiwach państwowych. Materiały z tej konferencji zostaną opublikowane w kolejnym tomie czasopisma „Miscellanea Historico-Archivistica”. W 2002 r. aktywne w organizowaniu konferencji naukowych były oddziały zamiejscowe archiwów państwowych, obchodzące jubileusze swej działalności. W Archiwum w Słupsku (Oddział AP w Koszalinie) odbyła się konferencja zorganizowana z okazji 50-lecia działalności słupskiego Archiwum. Obchodom towarzyszyła wystawa okolicznościowa. Obchody jubileuszowe były również okazją do zorganizowania przez Archiwum w Chełmie (Oddział AP w Lublinie) sesji naukowej „*50 lat Oddziału Chełmskiego Archiwum Państwowego w Lublinie*”. Równocześnie wydano drukiem materiały konferencyjne, zaś samej sesji towarzyszyły dwie wystawy, poświęcone działalności Archiwum oraz dziejom miasta Chełma (ta ostatnia została zorganizowana wspólnie z Chełmską Bibliotekę Publiczną).

W ramach współpracy z instytucjami partnerskimi archiwa państwowe włączyły się do organizacji 15 konferencji i sesji naukowych, w tym 4 konferencji międzynarodowych.

Archiwum w Szczecinie działając we współpracy z Arbeitsgemeinschaft für pommersche Kirchengeschichte, Instytutem Politologii Uniwersytetu Szczecińskiego oraz Zamkiem Ksiąząt Pomorskich w Szczecinie przygotowało polsko-niemiecką konferencję na temat „Protestanci i katolicy pomorscy wobec hitleryzmu i stalinizmu (Szczecin, 21 kwietnia 2002 r.). Szczecińskie AP, wspólnie z Wydziałem Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego i Szczecińskim Towarzystwem Naukowym, zorganizowało też konferencję naukową na temat „*Osadnictwo na Pomorzu Zachodnim. Fakty i mity*”.

W dniach 9-11 maja 2002 trwały międzynarodowe warsztaty na temat zabezpieczania i konserwacji materiałów fotograficznych. Ich organizatorem było AP w Krakowie, działające we współpracy z Ministerstwem Kultury, NDAP, Instytutem Goethego, Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich, Archiwum PAN i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Szkołą Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie oraz Laboratorium Fotografii Barwnej „Foto Via” w Krakowie. Podobnej tematyki dotyczyły warsztaty na temat zabezpieczania, przechowywania i udostępniania materiałów archiwalnych, zorganizowane w dniach 5-7 listopada 2002 r. dla pracowników archiwów klasztornych oraz Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie. Organizatorami warsztatów było AP w Krakowie oraz Szkoła Aspirantów Pożarnictwa Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, Biblioteka Jagiellońska, Ministerstwo Kultury i Regionalne Biuro Komitetu Błękitnej Tarczy. W związku z przekazaniem przez p. Erikę Lamm do zasobu AP w Krakowie księgi Sądu Wyższego Prawa Niemieckiego na Zamku Krakowskim oraz księgi ziemskiej zatorskiej, zrabowanych podczas II wojny światowej, krakowskie Archiwum zorganizowało uroczystą sesję w siedzibie Rady Miejskiej. Uroczystość ta była połączona z wystąpieniami Włodzimierza Cimoszewicza, Ministra Spraw Zagranicznych, doc. Darii Nałęcz, Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych i prof. Andrzeja Gołasia, prezydenta

Krakowa. Z okazji setnej rocznicy urodzin prof. Mariana Friedberga, krakowskie Archiwum wspólnie z Zakładem Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego zorganizowały sesję naukową poświęconą sylwetce tego wybitnego uczonego. AP w Krakowie, wspólnie z Towarzystwem Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, przygotowało promocję własnej publikacji źródłowej, *Diariusz podręczny 1939-1945 Adama Kamińskiego*.

Archiwa z Białegostoku i Suwałk, wspólnie z Politechniką Białostocką oraz lokalnym oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej, zorganizowały konferencję „*Pogranicze polsko-litewsko-białoruskie. Źródła i stan badań*” (Białystok, 26-27 września 2002 r.). Podobna była tematyka innej konferencji zorganizowanej przez AP w Białymstoku, wspólnie z Uniwersytetem w Białymstoku i Politechniką Białostocką: „*Historycy polscy, litewscy i białoruscy wobec problemów XX wieku. Historiografia polska, litewska i białoruska*” (Białystok 19-20 listopada 2002). Archiwum w Suwałkach, wspólnie z Muzeum Okręgowym w Suwałkach, przygotowało sesję naukową „*Powstanie styczniowe na Suwalszczyźnie*”. Ponadto, wspólnie z Augustowsko-Suwalskim Towarzystwem Naukowym, suwalskie AP zorganizowało konferencję popularnonaukową „*Kultura i rozrywka w Suwałkach w połowie XIX wieku*”.

Archiwum w Płocku, działając wspólnie z władzami samorządowymi Gąbina i Gostynina, zorganizowało sesję naukową pt. „*Siedem wieków Gąbina i Gostynina*”, która miała na celu uczczenia jubileuszu nadania praw miejskich Gąbinowi (w 1322 r.) i Gostyninowi (w 1382 r.). Łęczycki oddział AP w Płocku wspólnie z tamtejszym Muzeum zorganizował sesję naukową „*Historia i kultura Żydów w Łęczycy*”. Sesji towarzyszyła okolicznościowa wystawa, prezentująca wybrane dokumenty z zasobu oddziału w Łęczycy.

W dniu 27 listopada 2002 r. odbyła się w AP w Częstochowie konferencja „*Potrzeby i możliwości kształcenia studentów o specjalności archiwistycznej w środowisku częstochowskim*”, zorganizowana wspólnie z Instytutem Historii miejscowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Archiwum we Wrocławiu było współorganizatorem sesji naukowej poświęconej najnowszym dziejom Polski, zorganizowanej wspólnie z II LO w Bolesławcu i Bolesławieckim Obwodem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Archiwum Państwowe m.st. Warszawy kontynuowało współpracę z Mazowieckim Towarzystwem Naukowym w zakresie upowszechniania wiedzy historycznej o regionie. W 2002 r. zorganizowało z tej okazji 2 odczyty naukowe z cyklu „*Warszawa i Mazowsze. Rozważania nad dziejami*”.

Pracownicy archiwów państwowych oraz NDAP uczestniczyli w konferencjach i sesjach naukowych organizowanych przez inne ośrodki krajowe, na których wygłosili łącznie 98 referatów naukowych dotyczących głównie bazy źródłowej do wybranych tematów a także kwestii reformowania systemu kształcenia archiwistów na poziomie uniwersyteckim. Wygłaszali też referaty o tematyce historycznej. Szczególnie wiele wystąpień dotyczyło regionalistyki i dziejów najnowszych. Archiwiści brali także udział w okolicznościowych zebraniach, sesjach popularno-naukowych i wystawach organizowanych przez: uniwersytety i szkoły wyższe, Bibliotekę Narodową, Centralną Bibliotekę Wojskową, Muzeum Niepodległości, Zamek Królewski w Warszawie, Zamek Królewski na Wawelu, Polskie Towarzystwo Historyczne, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, Instytut Pamięci Narodowej, Żydowski Instytut Historyczny oraz wiele regionalnych instytucji naukowych i kulturalnych - zwłaszcza muzeów i bibliotek.

Szczególne znaczenie miała współpraca archiwów z władzami samorządowymi, przy których udziale archiwa zorganizowały szereg konferencji naukowych oraz wystaw. Przykładem jest działalność AP w Siedlcach, w którym przygotowano dokumenty do albumu wydanego przez Urząd Miasta w Siedlcach a także publikację „Kosów Lacki. Zarys dziejów”, wydaną z okazji 800-lecia tej miejscowości (Wanda Więch-Tchórzewska). W ramach współpracy z samorządami kierownik kutnowskiego oddziału AP w Płocku J uczestniczył w pracach Komisji Heraldycznej do spraw ustanowienia herbu gminy Pacyna, powołanej przy tamtejszym urzędzie gminy.

Doniosłe znaczenie dla archiwów państwowych miał ich udział w międzynarodowych konferencjach naukowych, zwoływanych przez zagraniczne uniwersytety, organizacje archiwalne i instytuty badawcze. Wygłosili na nich łącznie 13 referatów.

AP w Poznaniu utrzymuje stosunki z archiwami w Szwajcarii, Francji, Niemczech i Czechach. W 2002 r. nawiązano współpracę z Archiwum w Popradzie (Słowacja). Podróże studyjne, mające na celu zapoznanie się z metodami pracy stosowanymi w archiwach zagranicznych oraz ich ewentualnym zastosowaniem w warunkach polskich, odbyto także do archiwum w Mikulowie (Czechy) i Kriegsarchiv w Wiedniu. AP w Katowicach kontynuowało współpracę z archiwami czeskimi (w Opawie i Karwinie) w zakresie wymiany informacji o zasobie, metod opracowania akt i sposobach ich przechowywania. Przedstawiciele tych archiwów uczestniczyli też, na zasadach wzajemności, w organizowanych przez swe placówki macierzyste uroczystościach i otwarciach wystaw.

Pracownicy NDAP i archiwów państwowych w 2002 r. ogłosili drukiem łącznie 436 **publikacji**, w tym 30 książek autorskich, 7 książek pod ich redakcją, 10 katalogów wystaw, 240 artykułów, 127 sprawozdań, not i komunikatów, 22 recenzje i omówienia. Publikacje te ukazywały się najczęściej na łamach „Archeionu” i „Archiwisty Polskiego” a także czasopism regionalnych. Pojawiały się także w czasopismach izraelskich (Gal-Ed. On The History of the Jews in Poland”), niemieckich („Der Archivar”) i węgierskich („Zounuk Leveltari Evkönyv”). AAN, AGAD, AP w Gorzowie Wielkopolskim, Krakowie, Poznaniu, Przemyślu, Siedlcach wydały kolejne numery własnych czasopism historyczno-archiwalnych. AP we Wrocławiu - Oddział Jeleniej Górze, AP we Wrocławiu - Oddział w Radzynie Podlaskim, Łodzi i Słupsku (oddział AP w Koszalinie) są współwydawcą regionalnych czasopism historycznych. Publikacje archiwalne są umieszczane także na stronach internetowych.

AP m.st. Warszawy zorganizowało promocję albumu *Warszawa 1943 – Warszawa 1944. Fotograf nieznan*, połączoną z prezentacją fotografii, a także promocję XIV tomu „Rocznika Mazowieckiego”, wydanego wspólnie przez Archiwum i Mazowieckie Towarzystwo Naukowe. Archiwum w Białymstoku przeprowadziło promocję dwóch publikacji własnych: *Mikrofilmy akt metrykalnych parafii rzymskokatolickich archidiekanatu białostockiego z lat 1808-1864* (opracował J. Szumski) oraz książki Jerzego Szumskiego *Uwłaszczenie chłopów w północno-wschodniej części Królestwa Polskiego 1846-1871*. Kieleckie AP, wraz z Akademią Świętokrzyską i Kieleckim Towarzystwem Naukowym, zorganizowało też promocję książki pt. *Spółczesność polskie w dobie I wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku* (red. R. Kołodziejczyk, Kielce 2001).

W środowisku archiwistów polskich toczy się debata poświęcona koncepcji zmian w organizacji **kształcenia w zakresie problematyki archiwalno-kancelaryjnej** na studiach wyższych. Wiodącą rolę w tym względzie odgrywa NDAP, a także Instytut Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu oraz Instytut Historii UMCS w Lublinie, które opracowały założenia programowe kierunku archiwistyka. Do debaty tej włączyło się środowisko archiwistów oraz przedstawiciele innych uczelni wyższych. W dniu 23 V 2002 r. w UMCS odbyło się spotkanie kierowników zakładów archiwistyki oraz szefów specjalności archiwistycznych, prowadzonych w ramach studiów historycznych na wyższych uczelniach w Polsce. Celem spotkania było podjęcie dyskusji nad potrzebą, możliwościami oraz trybem uczynienia z archiwistyki samodzielnego kierunku studiów wyższych. Zagadnieniu zreformowania systemu kształcenia archiwistów i zarządców dokumentacją poświęcone były także obrady jednej z sekcji tematycznych IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, odbytego w Szczecinie. Kształcenie z zakresu archiwistyki staje się coraz bardziej powszechne. W roku akademickim 2001/02 specjalność archiwalna (najczęściej na kierunku historia), była realizowana w 11 uniwersytetach oraz 3 państwowych i prywatnych szkołach wyższych, kształcących na poziomie magisterskim i licencjackim. Cztery kolejne uczelnie przygotowują program i kadrę dydaktyczną.

W ramach **podnoszenia kwalifikacji naukowych i zawodowych** pracownicy archiwów państwowych kontynuowali prace przy pisaniu rozpraw habilitacyjnych oraz doktorskich. Pracownik AP w Przemyślu obronił rozprawę habilitacyjną, zaś kierownik Archiwum w Gorzowie Wielkopolskim (Oddział AP w Szczecinie) uzyskał tytuł doktora nauk humanistycznych. Pracownicy archiwów państwowych podnoszą swe kwalifikacje zawodowe na studiach podyplomowych z zakresu archiwistyki i komputeryzacji archiwów, organizowanych na Wydziale Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu.

Zakład Naukowy Archiwistyki NDAP zorganizował szkolenia metodyczno-archiwalne poświęcone postępowaniu z dokumentacją techniczną, kartograficzną oraz fotograficzną. Łącznie w szkoleniach tych wzięło udział 67 pracowników archiwów państwowych. Pracownicy NDAP i archiwów państwowych podnosili swe kwalifikacje także na kursach języka angielskiego i niemieckiego.

Przedstawiciele NDAP oraz archiwów państwowych wchodzi w skład władz wielu instytucji naukowych i kulturalnych. Doc. dr hab. Daria Nałęcz jest członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN i komitetu redakcyjnego Polskiego Słownika Biograficznego, zaś doc. dr Bolesław Woszczyński uczestniczył w pracach Rady Naukowej Archiwum Polskiej Akademii Nauk (kadencji 1999-2002). Dr Andrzej Biernat (NDAP) jest sekretarzem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego, a Aleksander Litewka (AP Kraków) członkiem Głównej Komisji Rewizyjnej PTH. Dr Sławomir Radoń, dyrektor AP w Krakowie, uczestniczył w pracach kolegium Instytutu Pamięci Narodowej. Prof. dr hab. Edward Kołodziej brał udział w pracach Komitetu Badań Polonii PAN. Nowym prezesem Stowarzyszenia Archiwistów Polskich został dr hab. Jarosław Poraziński, dyrektor AP w Toruniu. Pracownicy archiwów sprawują także liczne funkcje we władzach oddziałów regionalnych PTH, SAP oraz regionalnych towarzystw naukowych.

Dr Ewa Rosowska z Zakładu Naukowego Archiwistyki NDAP uczestniczyła w pracach Normalizacyjnej Komisji Problemowej Polskiego Komitetu Normalizacyjnego do Spraw Informacji i Dokumentacji, opiniując projekty norm pod kątem potrzeb archiwów państwowych. Dotyczyły one w szczególności norm dla papieru przeznaczonego na dokumenty archiwalne.

W roku 2002 w NDAP opracowano dwie ankiety. Na zlecenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej opracowano ankietę na temat działalności instytucji dialogu społecznego, funkcjonujących przy jednostkach administracji rządowej. Druga ankieta, opracowana dla potrzeb Stowarzyszenia Klon–Jawor, dotyczyła rozpoznania stanu współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi.

5. Współpraca z zagranicą

Realizacja zobowiązań wynikających z umów bilateralnych i wielostronnych, współpraca z instytucjami polonijnymi oraz udział w zainicjowanych programach międzynarodowych – pomimo ograniczenia przyznanego środków budżetowych – wyznaczały główne kierunki działań podejmowanych przez NDAP w 2002 r. Niedostatki środków finansowych zdecydowały o ograniczeniu podejmowanych przez polskich archiwistów zagranicą prac badawczych, a kontynuacja podjętych wcześniej programów była możliwa często jedynie dzięki ich współfinansowaniu przez zagranicznych partnerów, dotacjom celowym oraz dodatkowym środkiem pozabudżetowym.

5.1. Realizacja programów międzynarodowych

W roku 2002 r. kontynuowano program „Odtworzenie pamięci Polski” (Reconstitution of the Memory of Poland). W wyniku zakończenia prac badawczych w archiwach centralnych w Austrii, Ukrainie, Włoszech i Mołdawii został sfinalizowany pierwszy etap programu.

W Austrii Jerzy Gaul z Archiwum Głównego Akt Dawnych zakończył prace w archiwach centralnych, tj. w Archiwum Republiki, Archiwum Parlamentu, Archiwum Finansowym i Izby Dworu oraz w Powszechnym Archiwum Administracji i przystąpił do realizacji drugiego etapu (obejmującego rejestrację poloniców w archiwach regionalnych), prowadząc wstępne badania w Archiwum Krajowym w Klagenfurcie. W Niemczech pracownicy AP Szczecin, Jerzy Grzelak i Maciej Szukała, zarejestrowali 68 zespołów zawierających polonica z Państwowego Tajnego Archiwum Pruskich Dóbr Kultury w Berlinie-Dahlem. Archiwiści ukraińscy opisali 300 zespołów z zasobu Centralnego Historycznego Archiwum Państwowego Ukrainy we Lwowie (265 zespołów) i w Kijowie (49 zespołów). We Włoszech zakończono prace w Centralnym Archiwum Państwowym: po przejrzaniu ponad 100 zespołów archiwalnych Lidia Potykanowicz-Suda (AP Gdańsk) i Mariola Szaleniec (AP Kraków) wybrały i opracowały 48 zespołów. W 2002 r. kontynuowano prace w archiwum watykańskim oraz włączono do programu zasób archiwów Mołdawii (zarejestrowano 8 zespołów w Archiwum Narodowym Republiki Mołdowa, Anna Barszcz – Zakład Naukowy NDAP). Niestety, nie udało się zakończyć prac rejestracyjnych w archiwach Rosji (z 200 zespołów, które zgodnie z kontraktem z Radą Europy strona polska powinna otrzymać, nadesłano jedynie 81).

Należy podkreślić, że znaczna część wyżej wymienionych prac badawczych prowadzonych przez polskich archiwistów została sfinansowana ze środków pozyskanych z Fundacji Bankowej im. Kronenberga oraz Fundacji WARTA.

Wyniki dotychczasowych prac nad programem (włącznie z bazą danych) zostały zaprezentowane przez dyrektora Władysława Stępnika podczas posiedzenia ekspertów Komitetu Wykonawczego ds. Kultury Rady Europy w Strasburgu (25-26 listopada). Rezultaty prac spotkały się z dużym uznaniem; jest więc prawdopodobne, że program będzie w dalszym ciągu uwzględniany w planach Rady Europy. Uzyskano też deklarację Bundesarchiv o kontynuacji współpracy w ramach programu.

Program „Wspólne dziedzictwo archiwalne państw Europy Środkowej i Wschodniej” został zaprezentowany na stronie <http://www.archiwa.gov.pl/CAH/index.html>). Głównym celem programu jest udostępnienie informacji archiwalnych, stanowiących bazę źródłową do badań nad wspólną historią krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Kontynuacja programu jest uzależniona od decyzji Komisji Europejskiej. Należy podkreślić, że program wzbudził duże zainteresowanie między innymi we Francji i Hiszpanii, co może stać się przyczynkiem do rozszerzenia prac na kraje Europy Zachodniej.

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych nadal uczestniczyła w programie CULTIVATE – Europejska Sieć Dziedzictwa Kultury, którego celem jest promowanie współpracy pomiędzy archiwami, bibliotekami i muzeami oraz udzielanie wsparcia w inicjatywach związanych z udziałem w unijnych programach badawczych. W roku 2002, poza udziałem w konferencjach i spotkaniach roboczych CULTIVATE-CEE, organizowanych przez partnerów krajowych i zagranicznych, NDAP prowadziła działalność informacyjną oraz podjęła prace mające na celu włączenie do przygotowywanej w ramach programu bazy danych rejestru polskich archiwów i instytucji pokrewnych zajmujących się gromadzeniem, przechowywaniem i udostępnianiem materiałów archiwalnych, z szerokim uwzględnieniem bibliotek i muzeów. W maju 2002 r. w Barcelonie Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uczestniczył w spotkaniu roboczym poświęconym omówieniu stopnia zaawansowania realizacji programu w poszczególnych krajach oraz zagadnieniom zarządzania projektem. Podczas październikowego spotkania konsorcjów CULTIVATE w Wiedniu, po przedstawieniu sprawozdań z realizacji programu, podkreślono znaczenie przedsięwzięcia w propagowaniu wiedzy na temat funkcjonowania instytucji europejskich i zasygnalizowano potrzebę przyjęcia programu sukcesyjnego, co będzie przedmiotem obrad na spotkaniu w Sofii w marcu 2003.

Rozpoczęto realizację programu DELOS CEE. Pod koniec 2002 r., jako koordynator projektu DELOS CEE: Sieć Doskonałości Bibliotek Cyfrowych - Rozszerzenie w Krajach Europy Środkowej i Wschodniej (Network of Excellence on Digital Libraries - Extension to CEE), Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wynegocjował i podpisał kontrakt z Komisją Europejską dotyczący jego realizacji. DELOS jest inicjatywą realizowaną w ramach Piątego Programu Ramowego Komisji Europejskiej. Głównym celem projektu jest budowanie płaszczyzn dla badań i wymiany doświadczeń w zakresie zastosowań technologii informatycznej w sferze dziedzictwa kulturalnego. Projekt DELOS CEE, skierowany przede wszystkim do archiwów, bibliotek i muzeów, jak również producentów najnowszych technologii w dziedzinie informatyki, ma za zadanie upowszechnić osiągnięcia i wiedzę o

najnowszych technologiach dedykowanych instytucjom dziedzictwa kulturalnego wśród zainteresowanych instytucji w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. W dniach 23-29 października w Toruniu zorganizowano warsztaty poświęcone realizacji programu.

Archiwa polskie i litewskie opracowały materiały do przewodnika po Archiwum Radziwiłłów. Udział w programie archiwów białoruskich okazał się problematyczny ze względu na brak odpowiednich środków finansowych. W celu uzyskania wsparcia finansowego dla tej inicjatywy archiwa białoruskie ubiegały się o włączenie jej do przedsięwzięć UNESCO. Także przedstawiciele Europejskiej Fundacji Dialog prowadzili starania o pozyskanie środków na ten cel.

5.2. Konferencje międzynarodowe

W dniach 31.05-01.06.2002 odbyła się w Popowie VIII konferencja Archiwów Państw Europy Wschodniej i Środkowej z serii *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata*. W konferencji uczestniczyło 40 osób, w tym 24 przedstawiciele zagranicznych instytucji archiwalnych z 18 krajów (w tym: szef archiwów Bośni i Hercegowiny – Matko Kovacevic, szef archiwów Ukrainy – Giennadij Boriak, Moshe Mossek – dyrektor Państwowego Archiwum Izraela, Viktoras Domarkas – zastępca szefa archiwów Litwy i Lajos Kormendy – zastępca szefa archiwów Węgier). Podczas konferencji wygłoszono 22 referaty, które dotyczyły 3 grup zagadnień: roli archiwów w społeczeństwie informacyjnym (ze szczególnym uwzględnieniem miejsca archiwów w systemie administracji publicznej), problemów współczesnego kształcenia archiwistów oraz humanistycznego charakteru archiwów. Uczestnicy obrad zapoznali się także z wynikami realizacji programu Cultivate CEE.

W szczególny sposób z konferencją *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata* łączy się 31 posiedzenie Komitetu do spraw Prawnych Międzynarodowej Rady Archiwów, które miało miejsce w Brukseli w dniach 22-23 kwietnia. Zapadła bowiem na nim decyzja, że kolejny kongres MRA (Wiedeń 2004) poprzedzony zostanie tzw. pre-kongresem połączonym z konferencją archiwalną „*Colloquia Jerzy Skowronek dedicata*”. Spotkanie może być poświęcone wybranym skutkom akcesji państw Europy Środkowej i Wschodniej do Unii Europejskiej. Na spotkaniu w Brukseli przedstawiciel NDAP, dr hab. Władysław Stępiak przedstawił – podczas obrad komisji problemowej MRA ds. międzynarodowych roszczeń archiwalnych, której przewodniczy – raport na temat zasad restytucji i międzynarodowego rozmieszczenia archiwaliów.

Pod auspicjami Międzynarodowej Rady Archiwów odbyły się kolejne dwa posiedzenia gremiów z udziałem polskich uczestników: Komitetu Informacji Technologicznej MRA w Tromsø (Norwegia) w dniach 21-24 marca (Adam Baniecki, kierownik lubańskiego oddziału Archiwum Państwowego we Wrocławiu) oraz Komitetu Zabezpieczania Zasobu Archiwalnego w Klimacie Umiarkowanym w Smolenicach na Słowacji (11-14 czerwca), którego sekretarzem została wybrana Anna Michaś z Archiwum Państwowego w Krakowie. W trakcie obrad tego gremium, powołanego do niesienia pomocy wszystkim instytucjom kultury zainteresowanym zabezpieczeniem i bezpiecznym przechowywaniem dokumentacji, ustalono zakres działania, a za priorytetowe uznano opracowanie norm wypożyczania i eksponowania materiałów archiwalnych i bibliotecznych.

Swoistym podsumowaniem prac Międzynarodowej Rady Archiwów w 2002 r. stała się XXXVI Międzynarodowa Konferencja Okrągłego Stołu Archiwów (CITRA) (12-15 listopada, Marsylia), której temat przewodni brzmiał: „Jak społeczeństwo postrzega archiwa”. Prezentowane podczas konferencji referaty na temat relacji między archiwami, a ich użytkownikami dowiodły rozdźwięku między charakterem działalności i strukturami archiwów, a adresowanymi wobec nich oczekiwaniami; często pojawiał się też postulat wzmocnienia lobbingu na rzecz archiwów. Konferencji towarzyszyło Zgromadzenie Ogólne MRA oraz Sesja Administracyjna CITRA, podczas którego Komitet Wykonawczy przedstawił ideę nowego statutu MRA. Oprócz tego Komitet Wykonawczy przedstawił sprawozdanie ze swojej działalności, a Zgromadzenie Ogólne przyjęło budżet na rok 2003. Jednocześnie swoje posiedzenie odbyło Zgromadzenie Delegatów Oddziału Europejskiego MRA (Eurbica), podczas którego omówiono realizację zadań strategicznych, w tym projekty dotyczące kształcenia i doskonalenia umiejętności zawodowych archiwistów oraz oceny wartości materiałów archiwalnych, zgłoszone i realizowane przez Polskę. W Marsylii występował Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, doc. dr hab. Daria Nałęcz, oraz zastępca Naczelnego Dyrektora, dr hab. Władysław Stępiak. Przeprowadzili oni szereg rozmów, m.in. z szefami służb archiwalnych i archiwów narodowych Niemiec, Rosji, Ukrainy, Izraela, Holandii, Hiszpanii, Litwy i RPA.

Szczególne miejsce wśród konferencji zagranicznych zajmują te, które są związane z procesem integracji europejskiej. W dniach 11-12 marca w Valladolid w Hiszpanii Naczelny Dyrektor AP wziął udział w spotkaniu dyrektorów archiwów narodowych Unii Europejskiej i państw kandydujących, podczas którego prowadzono prace nad projektem rezolucji o archiwach, zainicjowanej w toku spotkań ekspertów rok wcześniej w Lund i Brukseli. Dyskutowano nad problemem wykorzystania Internetu w archiwach, zagadnieniami związanymi ze standaryzacją opisu archiwalnego w kontekście komputeryzacji archiwów oraz omówiono podjętą w 2001 w Brukseli inicjatywę stworzenia Europejskiego Archiwum Bibliografii. Szefowie archiwów państw Unii Europejskiej i państw kandydujących powtórnie spotkali się na posiedzeniu w Kopenhadze w dniach 10-11 października, na którym stronę polską reprezentował dr hab. Władysław Stępiak. Uczestnicy obrad nawiązali do rozważań na temat szans przyjęcia przez Unię Europejską projektu rezolucji z Lund i Brukseli, omówili terminarz przygotowania nowego raportu na temat archiwów (tzw. Black Book) oraz przedyskutowali poprawki do projektu rekomendacji dotyczącej dostępu do zasobu archiwów historycznych. Strona polska zgłosiła 5 poprawek do proponowanego tekstu, które w wyniku dyskusji i późniejszych konsultacji pisemnych zostały zaakceptowane. Podczas spotkania p. Maria Pia Rinaldi Mariani z Włoch zaprezentowała „European DLM Network of Excellence on Electronic Archives – Summary of aims and objectives”, który ma poszerzyć działania w zakresie e-Europa Action Plane i ułatwić mniejszym krajom dostęp do nowoczesnych rozwiązań informatycznych. W Kopenhadze dostrzeżono potrzebę opracowania ogólnoeuropejskiego raportu na temat strat poniesionych przez archiwa w wyniku powodzi oraz ich zminimalizowania. NDAP przesłała do Hartmuta Webera, koordynatora przedsięwzięcia, informacje o doświadczeniach Polski z 1997 r.

Ważnym obszarem działalności archiwów jest zabezpieczenie i konserwacja zbiorów archiwalnych. Problematyce tej poświęcona była zorganizowana w Dobbiaco (Włochy) w dniach 25-29 czerwca, konferencja *Wybory i strategie zachowywania wspólnej pamięci*. Omawiano m.in. warunki przechowywania archiwaliów (budynki i ich wyposażenie), techniki konserwacji dokumentów, w tym na nowych nośnikach, środki zabezpieczające przed skutkami katastrof naturalnych, najnowsze osiągnięcia naukowe w chemii, biologii, fizyce mające zastosowanie w konserwacji dokumentów archiwalnych, strategie zapewniania dostępu do źródeł, wpływ zanieczyszczenia środowiska naturalnego na materiały archiwalne, czy też zagadnienia związane ze szkoleniem archiwistów - co znalazło odbicie w prezentacji przez Naczelnego Dyrektora AP wyników ankiety w sprawie potrzeb edukacyjnych, którą objęto całą sieć archiwów w Europie.

Zbliżone zagadnienia były przedmiotem obrad XVII Konferencji Międzynarodowego Instytutu Nauk Archiwalnych w Grazu (27-31.03), w której udział wzięła Magdalena Marosz, zastępca dyrektora Archiwum Państwowego w Krakowie. Oprócz dyskusji nad problemami środowiskowej ochrony dokumentów archiwalnych poruszono niezwykle aktualną kwestię wykorzystania mediów elektronicznych w archiwach.

Szczegółowe zagadnienia związane z międzynarodowymi standardami dokumentacji elektronicznej są obiektem zainteresowań DLM-FORUM (Document Lifecycle Management), w ramach którego zorganizowano dwa spotkania (6-8 maja w Barcelonie i 3-6 września w Essen). Miały one na celu omówienie różnych aspektów nowoczesnych technologii i ich zastosowania w tworzeniu, konserwacji i przechowywaniu dokumentów elektronicznych. Udział w nich wzięł Naczelny Dyrektor AP i dyrektor Archiwum Głównego Akt Dawnych, dr Hubert Wajs.

W dniach 21-23 października miała miejsce na Malcie pod patronatem UNESCO konferencja międzynarodowa „Converging Frontiers: Regional Co-operation in the Archives Sector”. Jej celem było wypracowanie metod współpracy regionalnej między archiwami krajów Europy i basenu Morza Śródziemnego, omówienie form współdziałania archiwów z administracją państwową i lokalną oraz wypracowaniu metod szkolenia archiwistów. Konferencji towarzyszyły warsztaty, poświęcone międzynarodowym programom oraz udostępnianiu zasobów archiwalnych on-line. W ich trakcie ustalono też wspólne stanowisko w zakresie gromadzenia materiałów do źródeł emigracji w regionie Morza Śródziemnego oraz aktywizacji systemu podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Dyrektor Władysław Stępiak w dniach 13-16 czerwca 2002 r. uczestniczył w Brukseli w posiedzeniu ekspertów Komitetu Archiwalnego NATO, poświęconym zagadnieniom gromadzenia, opracowania i zabezpieczaniem zasobu archiwalnego Paktu Północnoatlantyckiego.

Zastępcy Naczelnego Dyrektora AP, Władysław Stępiak i Henryk Kurowski w dniach 23-25 września wzięli udział w organizowanej w Wilnie konferencji „Holocaust na Litwie. Aspekty Historii Współczesnej, Edukacji i Sprawiedliwości”. Organizatorem konferencji była Międzynarodowa Komisja ds. Oceny Zbrodni Nazistowskich i Sowieckiego Reżimu Okupacyjnego na Litwie. Konferencja była podzielona na 4 sesje problemowe: „Badania nad Holocaustem – Metody i Źródła”, „Likwidacja Litewskiej Wspólnoty Żydowskiej”, „Obojętność, Współpraca, Odrzucenie – Postawy Wobec Holocaustu” oraz „Edukacja”.

W dniach 13-15 września dr Anna Krochmal wzięła udział w 24 Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie w Fawley Court w Wielkiej Brytanii, poświęconej omówieniu sposobów przechowywania i podstawowej konserwacji dokumentów oraz programom komputerowym do katalogowania i udostępniania posiadanych zbiorów. Natomiast w Orchard Lake (USA) w dniach 17-19 maja odbyła się II Międzynarodowa Konferencja na temat polskich materiałów archiwalnych przechowywanych w ośrodkach emigracyjnych i wychodźczych, ich gromadzenia, przechowywania i konserwacji. Organizatorem był Saint Mary's College of Ave Maria University (Orchard Lake). Stronę polską reprezentował Naczelny Dyrektor AP oraz dr Andrzej Biernat, a jako [przedstawiciel Stowarzyszenia Archiwistów Polskich - dr hab. Władysław Stępniaak. Wyjazd do USA powiązany z wizytami w nowojorskich placówkach polonijnych, Instytucie im. J. Piłsudskiego, Polskim Instytucie Naukowym oraz Stowarzyszeniu Weteranów Armii Polskiej.

Dyrektor AP w Toruniu, dr hab. Jarosław Poraziński, uczestniczył w Zjeździe Archiwistów Węgierskich w Kaposvár, w którego trakcie wzięł udział w kolokwium przedstawicieli stowarzyszeń archiwalnych Europy Środkowo-Wschodniej, reprezentując Stowarzyszenie Archiwistów Polskich. Wygłosił wykład na temat „Rzeczpospolita wielu narodów” w Ludwigshafen (Niemcy) oraz wykład dla studentów historii Uniwersytetu w Rostocku, pt. „Źródła do dziejów polsko-niemieckich w archiwach polskich”.

Ożywioną działalność międzynarodową prowadziło AP w Krakowie. Kamila Follprecht wzięła udział w zorganizowanej przez Archiwum Miasta Pragi sesji pt. „Barokowa Praga”, na której wygłosiła referat pt. „Elity w Krakowie – topografia siedzib na przełomie XVI i XVII wieku”. Magdalena Marosz uczestniczyła w XVII Konferencji Międzynarodowego Instytutu Nauk Archiwalnych w Mariborze, mającej miejsce w Grazu, gdzie wygłosiła referat na temat „Program systematycznego czyszczenia akt jako sposób przeciwdziałania zanieczyszczeniom środowiskowym”. Anna Michaś wzięła udział w warsztatach na temat zarządzania zbiorami fotograficznymi oraz ich zabezpieczania. Warsztaty te odbyły się w Amsterdamie w Królewskiej Akademii Nauki i Sztuki, Holenderskim Instytucie Dokumentacji Wojennej oraz Bibliotece Muzeum Narodowego (Rijksmuseum). Zajęcia należały do programu SEPIA (Program Ochrony i Udostępniania Europejskich Zbiorów Fotografii).

Na międzynarodowej konferencji w Moskwie, zorganizowanej z okazji 65. rocznicy powstania Centralnego Archiwum Obwodu Moskiewskiego, Ryszard Wojtkowski, dyrektor AP m.st. Warszawy wygłosił referat na temat postępowania z dokumentacją zlikwidowanych urzędów i instytucji w Polsce.

Na konferencji „Seminar of Methods of Digital Archival Description”, która odbyła się w Kopenhadze (21-22 listopada 2002), Stanisław Flis z Archiwum w Gdańsku przedstawił referat „The Polish Example”.

Na konferencji „Integration und Segregation in Rotrußland (14.–16. Jahrhundert) – Modellstudien zu den Bereichen Adel, Herrschaft, Stadt und Kirche”, zorganizowanej w dniach 3-5 X 2002 r. przez Uniwersytet w Konstancji (Niemcy), Jacek Krochmal (NDAP) wystąpił z referatem „Integracja i segregacja etniczno-wyznaniowa w Przemysłu w XIV-XVI w.” (4 października 2002 r.).

Prof. dr hab. Tomasz Fałęcki (AP w Katowicach) wygłosił referat nt. „Współczesne problemy mniejszości narodowych na przykładzie mniejszości niemieckiej w Polsce” na konferencji, która odbyła się w Instytucie Ekonomiczno-Prawnym w Woroneżu (Rosja).

Jarosław Zawadzki (AGAD) wziął udział w konferencji, zorganizowanej w Białej Cerkwi i Humaniu (Ukraina), poświęconej spuściźnie artystycznej rodu Branickich.

Dwukrotnie przedstawiciele polskich archiwów państwowych brali udział w konferencjach poświęconych problemom rewindykacyjnym. W styczniu 2002 r. dyrektor Władysław Stępiak poprowadził sesję „Rewindykacje i prawo” w ramach konferencji „*Przemieszczone dobra kultury. Przypadek Europy Zachodniej i problemy państw Europy Środkowej i Wschodniej w XX wieku*”, zorganizowanej w Warszawie przez Forum Europejskie Fundacji im. Stefana Batorego. W dniu 23 marca dyrektor AP w Zielonej Górze, Tadeusz Dzwonkowski, uczestniczył w Berlinie w zorganizowanej przez stowarzyszenie heraldyczne HEROLD, dyskusji panelowej poświęconej przekazaniu polskim archiwom diecezjalnym 3361 ksiąg metrykalnych wytworzonych na obszarze byłych Prus Wschodnich i Zachodnich oraz Wielkopolski.

5.3. Bezpośrednie porozumienia o współpracy

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych w 2002 r. zawarł 2 dwustronne porozumienia o współpracy, w wyniku czego liczba istniejących porozumień wzrosła do 22.

W dniu 29 sierpnia 2002 r. podpisane zostało porozumienie z nowo powołanym Komitetem ds. Zarządzania Archiwami i Dokumentacją Ministerstwa Kultury, Informacji i Porozumienia Społecznego Republiki Kazachstan, które reguluje takie kwestie, jak: wymiana informacji, doświadczeń i publikacji, popularyzacja zbiorów archiwalnych obu krajów oraz wymiana osobowa (14 dni rocznie).

Drugie porozumienie zawarto w dniu 2 grudnia 2002 r. z Dyrekcją Archiwów Francji, Poza stałymi elementami – jak wymiana informacji, doświadczeń oraz publikacji i literatury specjalistycznej, gwarancja dostępu badaczy obu krajów do swoich zasobów archiwalnych – przewiduje ono poszerzenie współpracy zawodowej poprzez udział w konferencjach, seminariach lub stażach organizowanych przez każdą ze stron.

5.4 Współpraca bilateralna

BIAŁORUŚ

W dniach 11-13 czerwca 2002 r. we Wrocławiu toczyły się prace Polsko-Białoruskiej Komisji Konsultacyjnej ds. Dziedzictwa Kulturalnego, które następnie kontynuowano na Białorusi (w Nowogródku i Zaosiu) w dniach 23-25 października. Ze strony polskiej w rozmowach uczestniczył dr hab. Władysław Stępiak.

CHINY

W dniach 14-23 października 2002 r. udała się z oficjalną wizytą do Chińskiej Republiki Ludowej delegacja w składzie: Daria Nałęcz, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, Jan Basta, dyrektor APw Rzeszowie oraz Ryszard Wojtkowski, dyrektor AP m.st. Warszawy. Wyjazd był rewizytą za pobyt delegacji archiwistów chińskich w Polsce w roku 1999, a jego celem było zapoznanie się z organizacją, funkcjonowaniem i doświadczeniami archiwów chińskich, nawiązanie współpracy w poszukiwaniu materiałów archiwalnych dotyczących obu krajów i wymianie ich kopii. W rozmowach poruszono sprawy komputeryzacji archiwów, tworzenia i udostępniania baz danych. Dyskutowano też nad metodami zabezpieczania akt przed kradzieżą. Poza spotkaniami z władzami Zarządu Archiwów Państwowych ChRL program wizyty obejmował także wizyty w archiwach prowincjonalnych i miejskich w Pekinie, Szanghaju i Hangzhou.

FRANCJA

Duże znaczenie dla międzynarodowych kontaktów polskich archiwów państwowych miała wizyta delegacji francuskiej w Warszawie, w dniu 2 grudnia 2002 r. Francję reprezentowali Martine de Boisdeffre, dyrektor archiwów Francji, Christine Martinez, odpowiadająca za departament współpracy międzynarodowej, przewodnicząca Komitetu Kształcenia Zawodowego Międzynarodowej Rady Archiwów oraz Gerard Ermisse, szef Inspekcji Generalnej Archiwów Francji. Rozmowom dwustronnym towarzyszyła promocja oczekiwanego od lat wydawnictwa „Między Sekwaną a Wisłą. Źródła archiwalne do dziejów Francji i stosunków polsko-francuskich w archiwach polskich”. Bliźniacze wydawnictwo francuskie ma się ukazać wiosną 2003 w Paryżu.

HISZPANIA

W 2002 r. doszło do nawiązania bliższej współpracy z archiwami hiszpańskimi, które zaproponowały udział archiwistów polskich w szkoleniach organizowanych w tym kraju. Strony wyraziły też gotowość przeprowadzenia rejestracji źródeł do dziejów Polski i Hiszpanii w kraju partnera, a następnie opublikowania wyników prac w formie przewodnika.

HOLANDIA

W dniach 15-20 czerwca 2002 r. w Holenderskiej Szkole Archiwalnej w Amsterdamie wizytę złożył dyrektor AGAD, Hubert Wajs, a w październiku gościem Archiwum Państwowego w Krakowie był Ted Steemers z Narodowego Archiwum w Hadze, przewodniczący Sekcji Konserwacji Międzynarodowej Rady Archiwów. Zajmuje się on profilaktyką ochrony i zabezpieczania zasobu w haskim archiwum oraz wszystkich archiwaliów w byłych koloniach holenderskich. Pracownicy AP w Krakowie gościli w pracowni konserwatorskiej Teda Steemera w Hadze. Omówiono wówczas stan prac przygotowawczych do projektu szacowania zasobu archiwalnego pod kątem stanu zachowania metodą losową Random Sampling Protocol. Strona polska otrzymała także wstępne informacje na temat przygotowywanego przez holenderskie archiwa oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Ministerstwo Kultury Holandii projektu popularyzacji dziedzictwa kulturowego państw Morza Północnego i Bałtyckiego.

MOŁDOWA

Z okazji wystawy „Polonika w archiwach, muzeach i bibliotekach Kiszyniowa” w roku ubiegłym zostały nawiązane bliższe kontakty między służbami archiwalnymi Polski i Mołdowy. Pracownik NDAP, Anna Barszcz, przeprowadziła w Kiszyniowie poszukiwanie, dokonała wyboru oraz opisała dokumenty związane z historią Polaków w Mołdawii oraz stosunkami polsko-mołdawskimi na przestrzeni dziejów (11-23 września i 4-13 listopada). Poza tym zarejestrowała kilkanaście zespołów archiwalnych w ramach programu „Reconstitution of the Memory of Poland” i przeprowadziła wstępne rozmowy na temat dalszej współpracy. Za pośrednictwem polskiej placówki dyplomatycznej wymieniono też informacje o materiałach dotyczących historii Polski i Mołdawii w tamtejszych archiwach.

NIEMCY

Ważnym wydarzeniem we współpracy polsko-niemieckiej była wizyta w Polsce Prezydenta Archiwum Federalnego – Hartmuta Webera (21 stycznia). Podczas spotkania podsumowano dotychczasową współpracę oraz omówiono najistotniejsze plany i wspólne przedsięwzięcia, przewidziane w najbliższym czasie. Omówiono postanowienia art. 51 *Protokołu polsko-niemieckiej Komisji Mieszanej do spraw współpracy kulturalnej z 18-20 grudnia 2000 r.* oraz uzgodnienia zawarte w Protokole z rozmów między Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych a Prezydentem Archiwum Federalnego, podpisanym w 1996 r. Szczególną uwagę poświęcono współpracy przy realizacji programu Rady Europy „Reconstitution of the Memory of Poland”, dofinansowywanego za pośrednictwem Bundesarchiv przez Fundację im. R. Boscha. Strona polska zaproponowała podjęcie wspólnego programu rejestracji i mikrofilmowania ksiąg metrykalnych i akt stanu cywilnego, spisów i ewidencji ludności zamieszkującej ziemie zachodnie i północne Polski przed 1945 r. Poruszono również sprawy związane z udostępnianiem dokumentów archiwalnych i informacji w nich zawartych w Polsce i Niemczech. Oczekiwane jest uzyskanie przez polskie archiwa dostępu do ogólnoniemieckiej bazy danych nt. robotników przymusowych z okresu II wojny światowej niemieckiego Centrum Informacji, co przyspieszy poszukiwania materiałów poświadczających wykonywanie pracy przymusowej w Niemczech. Profesor Weber przekazał oficjalne stanowisko rządu niemieckiego w sprawie rewindykacji materiałów archiwalnych.

Podczas rozmów 14 maja 2002 r. w Warszawie z przedstawicielami Federalnego Stowarzyszenia Informacji i Doradztwa dla Ofiar Nazizmu w Kolonii oraz Archiwum Federalnego w Koblencji strona polska zapoznała się ze zintegrowanym systemem poszukiwań dokumentów archiwalnych dla byłych robotników przymusowych oraz omówiła ewentualną współpracę w tym zakresie. Rozważano koncepcję włączenia polskich archiwów państwowych do projektu poświęconego wyszukiwaniu dokumentów archiwalnych poświadczających pracę przymusową podczas II wojny światowej. Projekt utworzenia w Warszawie Centrum Informacji Archiwalnej, zasady jego organizacji i finansowania zostały omówione podczas wizyty w dniach 12-14 czerwca w Koblencji dr Anny Laszuk i dr Anny Krochmal z Centralnego Ośrodka Informacji Archiwalnej.

W 2002 r. we współpracy z Archiwum Państwowym w Münster zakończono opracowywanie zamykającego serię wydawniczą tomu przedstawiającego wyniki kilkuletniej

kwerendy w APw Katowicach i we Wrocławiu, dotyczącej akt Pruskich Wyższych Władz Górniczych. Uzgodniono także tekst wspólnego wstępu do publikacji.

AP w Płocku nawiązało kontakt z Archiwum Heskim w Darmstadt (Niemcy), w którym, jak ustalono, znajdują się materiały z procesów sądowych o zbrodnie hitlerowskie popełnione na terenie Płocka i okolic. Planowane jest przeprowadzenie kwerendy w tych zbiorach.

Przedstawiciele AP w Zielonej Górze wzięli udział w otwarciu Archiwum Karla Dedeciusa w Collegium Polonicum w Słubicach, zorganizowanym przez Europa-Universität Viadrina we Frankfurcie nad Odrą.

Katarzyna Komsta z AP Gdańsk wzięła udział w 73 Dniu Archiwów Niemieckich (17-20 września 2002).

ROSJA

Najważniejszym wydarzeniem współpracy polsko-rosyjskiej w 2002 r. była złożona w dniach 2-6 października wizyta archiwistów rosyjskich, na czele z szefem Federalnej Służby Archiwalnej Rosji – prof. Władimirem P. Kozłowem. Okazją do spotkania była 10. rocznica podpisania porozumienia o współpracy między obiema instytucjami oraz promocja III tomu wydawnictwa katyńskiego.

W trakcie wizyty odbyły się posiedzenia komitetu redakcyjnego wydawnictwa katyńskiego (prace nad tomem IV) oraz komitetu „*Jeńcy czerwonarmiści w niewoli polskiej 1919-1920*”.

Omówiono także kwestie możliwości rewindykacji materiałów archiwalnych. Tej problematyce poświęcone było również w dniach 28-29 marca 2002 r. w Warszawie posiedzenie Ekspertów Wspólnej Polsko-Rosyjskiej Komisji Roboczej do Spraw Dziedzictwa Kulturowego.

Archiwa rosyjskie przeprowadziły poszukiwania oryginału tekstu Mazurka Dąbrowskiego. Nie natrafiły na jego ślad, uzyskano jedynie szereg pośrednich informacji na ten temat.

Zastępca Naczelnego Dyrektora AP, dr Henryk Kurowski oraz dyrektor AP m. st. Warszawy, Ryszard Wojtkowski w dniach 21-26 maja wzięli udział w obchodach 65-lecia Centralnego Państwowego Archiwum Obwodu Moskiewskiego oraz w towarzyszącym jubileuszowi seminarium.

UKRAINA

Na podstawie porozumienia o współpracy pomiędzy Zarządem Dzielnicy Warszawa-Ochota, a Zarządem Miasta Lwowa, pracownicy AAN przeprowadzili kwerendę w Centralnym Historycznym Archiwum Państwowym we Lwowie na temat zespołów akt centralnych urzędów i instytucji II RP. Sporządzili też kopie 3 inwentarzy: Prezydium Rady Ministrów w Warszawie, Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie oraz Naczelnego Komitetu Narodowego w Krakowie.

Dyrektor generalny NDAP, dr Andrzej Biernat w dniach 27-29 listopada 2002 r. w Kijowie wziął udział w posiedzeniu zespołu ekspertów ds. Ossolineum, działającego w ramach Międzyrządowej Komisji Polsko Ukraińskiej ds. ochrony i zwrotu dóbr kultury utraconych i bezprawnie przemieszczonych podczas II wojny światowej.

AP w Przemysłu utrzymuje bliskie kontakty z archiwami ukraińskimi we Lwowie a także w Iwano-Frankowsku i Tarnopolu w zakresie współpracy wydawniczej oraz opracowywania komputerowej bazy danych dla map Katastru Galicyjskiego.

WIELKA BRYTANIA

Współpraca z Wielką Brytanią ogniskowała się na działalności Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej do Spraw Dokumentacji Działalności Polskiego Wywiadu w Czasie II Wojny Światowej. Na kolejne, piąte posiedzenie tego gremium (17-21 kwietnia) udał się do Londynu Naczelny Dyrektor AP. W roku 2002 zakończona została szeroko zakrojona kwerenda archiwalna, która prowadzona była w zbiorach polskich, brytyjskich, amerykańskich, hiszpańskich, portugalskich i rosyjskich. W archiwach zagranicznych wykonano łącznie 7 tys. kserokopii najważniejszych dokumentów dotyczących działalności wywiadu polskiego. Zbiór ten jest przechowywany w NDAP, zaś po zakończeniu prac Komisji zostanie przekazany do zasobu AAN. Podczas kwerend odnaleziono materiały źródłowe, które dotychczas były niedostępne dla historyków polskich. Na ich podstawie zespół badawczy, kierowany przez doc. dr hab. Darię Nałęcz, opracował dwutomową publikację naukową poświęconą polsko-brytyjskiej współpracy wywiadowczej w czasie II wojny światowej. Tom I zawierać będzie rozdziały historyczne, autorstwa historyków polskich i angielskich, zaś w tomie II zamieszczone zostaną wybrane najważniejsze dokumenty archiwalne dotyczące działalności wywiadu. Publikacja ukaze się w dwu wersjach językowych, polskiej i angielskiej, a jej promocja została zaplanowana na drugą połowę 2003 r.

5.5. Kwerendy w archiwach zagranicznych

W roku 2002 r., ze względu na trudności finansowe, NDAP była zmuszona do ograniczenia wyjazdów polskich archiwistów na kwerendy w instytucjach zagranicznych. Łącznie wyjechało 9 osób, z czego tylko jedna trzecia poza programem „Odtworzenie pamięci Polski”. Poza wymienionymi powyżej były to następujące przedsięwzięcia:

- o Artur Rogalski z AP Siedlce kontynuował w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie prace nad zespołem Ambasady RP przy Stolicy Apostolskiej; kwerenda była finansowana ze środków Pełnomocnika Rządu ds. Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą (10 października-7 grudnia 2002 r.);
- o Urszula Głowacka-Maksymiuk, dyrektor AP Siedlce, kontynuowała w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie prace nad zespołem Ambasady RP przy Stolicy Apostolskiej a także prowadziła rejestrację materiałów do programu „Odtworzenie Pamięci Polski” (8 września -7 października 2002 r.);
- o Roman Stelmach z AP Wrocław w Centralnym Archiwum w Pradze rejestrował dokumenty z komend joannickich z terenu Śląska oraz prowadził badania nad zespołem „Archiwum Korony Czeskiej” (15 listopada -6 grudnia 2002 r.).

5.6. Staże i szkolenia

W ramach programu Courants, organizowanego przez Maison des Cultures du Monde we współpracy z Dyrekcją Archiwów Francji i adresowanego do wyższej kadry instytucji kulturalnych z całego świata Jolanta Louchin, zastępca dyrektora AAN, wzięła udział w stażu „Archiwa w obliczu nowych technologii informatycznych z cyklu „Theories et pratiques archivistiques” (Paryż, 15 listopada-7 grudnia 2002 r.).

W 2002 r., dzięki wsparciu finansowemu niemieckiej Fundacji Roberta Boscha oraz Archiwum Krajowego Badenii-Wirtembergii, roczny kurs w Szkole Archiwalnej w Marburgu ukończył Henryk Niestrój z AP w Opolu.

W 2002 r. zostały zorganizowane szkolenia dla polskich archiwistów z udziałem gości zagranicznych. 3 czerwca odbyło się w Warszawie seminarium na temat szkolenia archiwistów w Wielkiej Brytanii. Poprowadziła je prof. Helen Forde ze Szkoły Badań Bibliotecznych, Archiwalnych i Informacji Naukowej na Uniwersytecie Londyńskim, przewodnicząca Komitetu ds. Przechowywania i Konserwacji MRA.

5.7. Współpraca z instytucjami polonijnymi

Dzięki pomocy Fundacji Kościuszkowskiej było możliwe udzielenie przez polskich archiwistów fachowej pomocy w porządkowaniu zbiorów archiwalnych następujących instytucji polonijnych na Zachodzie:

- Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku – Paweł Pietrzyk z AP Łódź (styczeń – listopad 2002)
- Muzeum Polskie w Chicago – Maria Frankel z AP Szczecin (kwiecień-lipiec 2002)
- Polski Instytut Naukowy w Nowym Jorku – Marlena Koter z AP Olsztyn (wrzesień 2001-lipiec 2002)
- Tomasz Gałązka (AP w Gdańsku) opracowuje zbiory archiwum Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce z siedzibą w Nowym Jorku.

Ponadto w 2002 r. do Polski na miesięczny staż naukowy przyjechał Teofil Lachowicz, archiwista Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce.

5.8. Realizacja umów międzynarodowych w zakresie usług reprograficznych

Muzeum Holocaustu: w 2002 r. kontynuowano mikrofilmowanie dokumentów z zespołu „Przełożony Starszeństwa Żydów w Getcie Łódzkim” z zasobu AP w Łodzi, z zespołu „Akta Starostwa Miasta Krakowa” z zasobu AP w Krakowie oraz z zespołu „Akta Rady Żydowskiej w Lublinie” z AP w Lublinie. Ogółem wykonano 379.860 klatek mikrofilmów o wartości 125.354 USD.

The Genealogical Society of Utah (Mormoni): w ramach realizacji umowy z 2000 r. o mikrofilmowaniu akt stanu cywilnego do 1885 r. polskie archiwa wywiązały się z zaległych zobowiązań za rok 2001 (ostatnia partia mikrofilmów z ksiąg metrykalnych wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej z lat 1604-1885, pochodzących z zasobu AGAD oraz mikrofilmy spisów ludności Krakowa z AP Kraków – łącznie 6.895 klatek). Ze względu na

opóźnione sprecyzowanie zamówienia plany na rok 2002 wykonano częściowo: 79.938 klatek z planowanych 170.000, w tym 29.965 kl. z zasobu AGAD – część zespołu nr 436 „Księgi metrykalne wyznania rzymsko-katolickiego z diecezji łuckiej i wileńskiej” i 49.973 kl. z zasobu AP m.st. Warszawy wraz z oddziałami w Górze Kalwarii i Rawie Mazowieckiej – księgi stanu cywilnego parafii rzymsko-katolickich.

Jewish Record Indexing-Poland (JRI-PL): na podstawie umowy z dnia 9 lipca 1999 r. 13 archiwów państwowych wykonało 9.678 stron kserokopii indeksów akt stanu cywilnego wyznania mojżeszowego. Oprócz tego Jewish Record Indexing-Poland zawarło umowę z APw Białymstoku na przeprowadzenie projektu pilotażowego obejmującego poszukiwania genealogiczne na podstawie zamówień składanych drogą elektroniczną. Umowa została zrealizowana terminowo i uzyskała pozytywną opinię; planowany jest aneks do niej, przewidujący wprowadzenie na stałe tego sposobu komunikacji. Planuje się też, aby systemem tym zostały objęte pozostałe archiwa państwowe.

Internationaler Suchdienst w Bad-Arolsen: na podstawie umowy z 8 lipca 1998 r. dotyczącej mikrofilmowania akt zawierających informacje o uwięzieniach, pracy przymusowej lub deportacji osób fizycznych w latach 1939-1945 – w AP w Szczecinie i jego oddziale w Gorzowie Wielkopolskim zakończono I etap prac, tzn. zmikrofilmowano akta zespołu „Prezydium Policji w Szczecinie” i wybrane materiały z zasobu placówki gorzowskiej.

6. Działalność wydawnicza

W roku 2002 Wydział Wydawnictw NDAP prowadził prace redakcyjne nad 19 tytułami, z których 18 zostało wydrukowanych, 1 zaś nadal pozostaje w druku. Liczba tytułów wydawanych przez NDAP utrzymuje się na zbliżonym poziomie – kilkunastu pozycji rocznie (w 2000 r. – 20, w 2001 r. – 16). Również na stałym poziomie utrzymuje się liczba publikowanych rocznie arkuszy wydawniczych: w 2002 r.- 426,17; w 2001 r. - 543,20; w 2000 r. – 561,80.

Nakłady książek wydanych w 2002 r. mieszczą się na ogół w przedziale od 300 do 500 egz. W nakładach większych wydawany jest *Archeion* i przewodniki po zasobach archiwów (600 egz.) oraz publikacje o charakterze informacyjnym wykorzystywane w bieżącej pracy archiwów – w roku minionym była to publikacja *Archiwa w Polsce. Informator adresowy* (2000 egz.).

Wśród wymienionych 19 publikacji znalazło się 6 prac z zakresu archiwistyki, 3 czasopisma i wydawnictwa seryjne, 5 informatorów i przewodników, 1 katalog, 2 wydawnictwa źródłowe, 2 opracowania historyczne.

Spośród nich na szczególną uwagę zasługują materiały z dwu kolejnych konferencji archiwalnych z cyklu *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata: Archives in the New Age. The strategic problems of the automatization of archives. Papers of the International Conference, Warsaw, September 28–29, 2001* oraz *Archives in the Information Society, Papers Of the International Conference Popowo, May 31-June 1, 2002.*

Interesującą pozycję wydawniczą stanowi praca habilitacyjna S. Ciary *Archiwa a Uniwersytety w Krakowie i Lwowie w latach 1877/78–1918*. Jest ona rezultatem badań w archiwach polskich, ukraińskich i austriackich. Przedstawia działalność i powiązania między archiwami a uniwersytetami w Galicji w dobie autonomii. Podkreśla znaczenie silnych związków naukowych między środowiskiem akademickim Lwowa i Krakowa a lokalnymi archiwami w kształtowaniu podstaw nowoczesnej archiwistyki polskiej. Zaletą publikacji jest szeroka baza źródłowa, wykorzystana przez autora do przedstawienia, oprócz tytułowych, także innych ośrodków naukowych Galicji, m.in. bibliotek uniwersyteckich i archiwalnych, Polskiego Archiwum Wojennego, Archiwów Krajowych Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie i Lwowie, Archiwum Namiestnictwa, zreorganizowanego w 1912 r. oraz działalności wybitnych badaczy. Praca została opublikowana w koedycji z Instytutem Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego oraz Wyższą Szkołą Humanistyczną w Pułtusku.

Z publikacji źródłowych na uwagę zasługuje *Metryka Ruska (Wołyńska) - Regesty dokumentów Kancelarii Koronnej dla ziem ukraińskich (województw wołyńskiego, braclawskiego, kijowskiego i czernihowskiego) 1569-1673*, zawierająca kopie dokumentów dotyczących ziem ukraińskich, wychodzących z kancelarii koronnej.

Duże znaczenie dla badaczy Królestwa Polskiego ma kolejny tom wydawnictwa seryjnego *Nowe Miscellanea Historyczne. Opisy miast Królestwa Polskiego w XIX w. Opisy miast z 1860 roku*, z. 1, *Opisy miast Kujaw wschodnich z 1860 roku*, w opracowaniu M. Gruszczyńskiej i J. Porazinskiego zawierający opisy statystyczne miast z 1860 r. przechowywane w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Powstały one w rezultacie nadsyłanych przez burmistrzów i prezydentów miast odpowiedzi na ankietę przygotowaną przez władze rosyjskie. Praca zawiera opisy 11 spośród 17 miast ówczesnego powiatu włocławskiego

Spśród pomocy archiwalnych wydanych w 2002 r. zwracają uwagę dwa przewodniki: *Archiwum Państwowe w Szczecinie - Oddział w Gorzowie Wielkopolskim - Przewodnik po zasobie archiwalnym* oraz *Archiwum Państwowe w Szczecinie - Przewodnik po zasobie archiwalnym, t. 1, Akta do 1945 roku*.

Charakter informatora ma publikacja *Między Sekwaną a Wisłą. Źródła do dziejów Francji i stosunków polsko-francuskich w archiwach polskich*, w opracowaniu A. Laszuk, będąca wynikiem kwerendy w polskich archiwach państwowych. Ułatwia dotarcie do źródeł dotyczących m.in. polsko-francuskich stosunków politycznych i gospodarczych, sytuacji wewnętrznej we Francji i jej polityki zagranicznej (szczególne znaczenie mają omówienia zawartości archiwów rodowych i rodzinnych oraz spuścizn osób prywatnych).

Szczególne znaczenie dla varsavianistów ma publikacja *Plany szczegółowe Warszawy 1800-1914 w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych* - katalog w opracowaniu A. i H. Bartoszewiczów. Została ona uznana za najlepsze Masovianum 2001/2002 w konkursie im. Aleksandra Gieysztor.

Wśród tytułów wydanych w 2002 r. ważne miejsce zajmuje kolejny, 104 tom *Archeionu*, naukowego czasopisma wydawanego przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych, które ukazuje się od 1927 r.

WYKAZ PUBLIKACJI WYDRUKOWANYCH W 2002 r.

L.p.	TYTUŁ	ark. wyd	nakład	koedytorzy	drukowano w
1.	Archives in the New Age. The strategic problems of the automatization of archives, Materiały z VII Międzynarodowej Konferencji Archiwalnej	14	300		Educatio
2.	Archives in the Information Society. Materiały z VIII Międzynarodowej Konferencji Archiwalnej	12	300		ASPRA-JR
3.	Archiwa a uniwersytety w Krakowie i Lwowie w latach 1877/78–1918, S. Ciara	20	300	IH UW, WSH	AP Przemysł
4.	Archiwa i archiwisści w dobie społeczeństwa informacyjnego. Pamiętnik IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich Szczecin 12-13 września 2002 r., t.II	30	880	SAP	Pracownia Kompakt Toruń Graffiti BC, Toruń
5.	Słownik biograficzny archiwistów polskich, t. 2, 1906–2001, red. nauk. B. Woszczyński	20	500	SAP	Amalcker 2
6.	Wokół Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Materiały konferencji naukowej, red. W. Stępnia	8,5	300	ADM	Educatio
7.	Archeion 104	32	600		Educatio
8.	Miscellanea Historico-Archivistica, t. 14	20	500	DiG, AGAD	Wyd. DiG
9.	Nowe Miscellanea Historyczne, t. 6, Opisy miast Kujaw Wschodnich z 1860 r., oprac. M. Gruszczyńska, J. Poraziński	7	500	Wyd. DiG	Wyd. DiG
10.	Archiwa w Polsce. Informator adresowy	16	2000		Educatio
11.	Archiwalia ambasady RP w Moskwie-Kujbyszewie i Ministerstwa Informacji i Dokumentacji w zbiorach Instytutu Hoovera w Stanfordzie, oprac. M. Filipiak	26	300		AP Przemysł
12.	Archiwum Państwowe w Szczecinie oddział w Gorzowie Wielkopolskim. Przewodnik po zasobie archiwalnym, oprac. D. Rymar	25	600	AP Szczecin	AP Przemysł
13.	Archiwum Państwowe w Szczecinie. Przewodnik po zasobie archiwalnym. Akta do 1945 r., oprac. zbior. R. Gaziński, P. Gut, M. Szukała	40	600	AP Szczecin	Educatio
14.	Między Sekwaną a Wisłą. Źródła do dziejów Francji i stosunków polsko-francuskich w archiwach polskich, oprac. pod red. A. Laszuk	20	500	ASPRA-JR	ASPRA-JR
15.	Plany szczegółowe Warszawy w zbiorach AGAD 1800-1915, oprac. A. H. Bartoszewiczowie	12	500	WSH AGAD	ASPRA-JR
16.	Metryka Ruska (Wołyńska). Regesty dokumentów kancelarii koronnej dla ziem ukraińskich (województw wołyńskiego, braclawskiego, kijowskiego i czernihowskiego) 1569-1673,	108,67	700	Komitet Państwowy Archiwów Ukrainy	PP Intertechnologia TOW Kijów
17.	Siedziby Kiszków i Radziwiłłów na Białorusi XVI-XVIII w. Opisy z zasobu Archiwum Głównego Akt Dawnych, oprac. J. Zawadzki	10	500		AP Przemysł
18.	Pochodzenie społeczne, kwalifikacje i przebieg kariery urzędników Komisji Województwa Mazowieckiego w czasach Królestwa Polskiego (1816–1830), W. Rostocki	5	300	Wyd. DiG	Wyd. DiG
	RAZEM	426,17	10180		

Zestawienie wydatków Wydziału Wydawnictw NDAP w 2002 r.

1. honoraria aut.	40 609,49
2. tłumaczenia	14 453,68
3. recenzje	1 100,00
4. korekty	13 756,41
5. projekty okładek	4 705,00
6. skład, łamanie, druk	161 942,12
7. maszynopisanie	889,14
8. konserwacja kseroografu	786,90
9. prace zlecone	900,00
10. Targi książki historycznej	1 537,20
RAZEM	240 679,94

Koszt publikacji 1 arkusza wydawniczego w 2002 r. wynosił :

564,75 zł	przy podzieleniu wszystkich płatności Wydziału Wydawnictw NDAP w 2002 r. przez ilość ark. wyd. otrzymujemy cenę 1 a. w. brutto
557,18 zł	przy uwzględnieniu kosztów poniesionych wyłącznie na prace wydawnicze
270,45 zł	przy uwzględnieniu kosztów poniesionych wyłącznie na publikacje wydane w 2002 r.

Wydział Wydawnictw Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych uczestniczył – organizując własne stoisko – w dorocznych Targach Książki Historycznej mających miejsce w dniach 28 XI – 1 XII 2002 r. pod patronatem Porozumienia Wydawców Książki Historycznej i Domu Wojska Polskiego. Dużym zainteresowaniem cieszyły się publikacje archiwalne typu informacyjnego, m.in. w wersji elektronicznej. Stosunkowo wielu nabywców znalazły takie tytuły, jak: *50 lat Rozgłośni Polskiej RWE. Materiały dźwiękowe z fonoteki RWE przechowywanej w Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, CD-ROM; Archiwa w Polsce. Informator adresowy; Wytyczne opracowania dokumentów papierowych; Po mieczu i po kądzieli, CD-ROM; Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952-2000; Kirkuty Podkarpacia, Kresy Wschodnie II Rzeczypospolitej w fotografii.*

Archiwa państwowe opublikowały w 2002 r. samodzielnie oraz w koedycji z innymi instytucjami 36 tytułów o objętości 429,29 arkuszy wydawniczych (w 2001 r.: 338,7). Większość wymienionych publikacji ukazała się dzięki dotacjom bądź sfinansowaniu ich przez NDAP. Wspomniane tytuły pod względem objętości arkuszy wydawniczych mieszczą się w przedziale 1 do 40 arkuszy wydawniczych. Nakłady publikacji wydanych przez archiwa państwowe kształtują się w granicach od 100 do 2000 egzemplarzy.

Wśród publikacji archiwów państwowych ukazały się:

- prace z zakresu archiwistyki i archiwoznawstwa - 3
- czasopisma archiwalne - 14
- Informatory i przewodniki 2
- pomoce archiwalne - 6
- wydawnictwa źródłowe - 2
- opracowania historyczne - 9

Na szczególną uwagę zasługują następujące pozycje:

- *Architektura ulicy Piotrkowskiej 1828-1939. Katalog dokumentacji technicznej w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi*, M. Wilmański, M. Janik;
- *Archiwum Państwowe w Chełmie 1952-2002*, red. naukowy P. Dymmel;
- *Mieszkańcy Warszawy w XVI-XVIII wieku. Katalog wystawy*;
- *Milenium polskie. Walka o rząd dusz*, red. naukowy C. Wilamowski;
- *Przemierzając szybkim krokiem getto...Reportaże i eseje*, O. Singer;
- *Skarby archiwów polskich. Katalog wystawy*, oprac. M. Frankel, P. Gut;
- *Sopot w świetle dokumentów archiwalnych ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gdańsku*, red. naukowy S. Flis;
- *Studia nad zamkami i dworami ziemi przemyskiej od połowy XIV do początków XVIII wieku*, M. Proksa;
- *Tczew w świetle archiwaliów od 1252 r.*, red. naukowa L. Potykanowicz-Suda;
- *Warszawa 1943-Warszawa 1944 fotograf nieznaną*, A. Grupińska;

Część archiwów może szczycić się własnymi tytułami wydawnictw seryjnych i czasopism, które wydaje całkowicie samodzielnie, bądź korzystając z dofinansowania ze strony NDAP, bądź całkowicie w oparciu o środki pozyskane od NDAP. Do wydawnictw tych zaliczają się: *Rocznik Historyczno-Archiwalny /Przemyśl/*, *Prace Historyczno-Archiwalne /Rzeszów/*, *Krakowski Rocznik Archiwalno-Historyczny /Kraków/*, *Prace Archiwalno-Konserwatorskie /Siedlce/*. Do tytułów wydawanych wyłącznie ze środków NDAP zasilanych dotacjami z KBN zaliczają się: *Miscellanea Historico-Archivistica /AGAD/*.

Wśród archiwów, które wydały w 2002 r. najwięcej publikacji własnych, należy wymienić AP w Przemyślu (4) i Szczecinie (7). Oba te archiwa dysponują własną bazą poligraficzną.

Pracownicy archiwów państwowych publikują również własne prace i artykuły w czasopismach i wydawnictwach innych instytucji. W 2002 r. były to najczęściej: *Archeion*, *Przegląd Historyczny*, *Archiwista Polski*, *Rocznik Krakowski*, *Krakowski Rocznik Archiwalny*, *Sowiniec*, *Rocznik Sądecki*, *Radzyński Rocznik Humanistyczny*, *Rocznik Jeleniogórski*, *Przegląd Zachodni*, *Kronika Wielkopolska*, *Zaranie Śląskie*, *Zeszyty Gliwickie*, *Ziemia Wschowska*, *Przegląd Zachodni*, *Studia Gnesnensia*

7. Organizacja i zarządzanie

7.1. Kadry

<i>7.1.1. Zatrudnienie</i>	ETATY	OSOBY
Stan zatrudnienia w archiwach państwowych wraz z NDAP na dzień 31 grudnia 2002 r. wynosił:	1.354,29	1.432
w tym: w archiwach państwowych	1.301,31	1.374
w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych	52,98	58
W archiwach państwowych stan zatrudnienia wynosił:		
1. działalność naukowa	14,30	15
2. działalność archiwalna	790,00	810
3. działalność konserwatorska	75,15	79
4. administracja	193,55	211
5. obsługa	228,31	259

<i>7.1.2. Fluktuacja i absencja</i>	ETATY	OSOBY
1. przyjęcia ogółem:	84,50	100
w tym: działalność naukowa	0	0
działalność archiwalna	47,50	53
działalność konserwatorska	3,50	4
administracja	7,00	8
obsługa	26,50	35
2. zwolnienia ogółem:	85,75	101
działalność naukowa	1	1
działalność archiwalna	40,25	45
działalność konserwatorska	6,00	6
administracja	6,00	9
obsługa	32,50	40

Absencja w archiwach państwowych i NDAP :	OSOBY	DNI
ogółem:	988	19.251
-zwolnienia lekarskie	567	11.797
-urlopy macierzyńskie	26	2.547
-urlopy wychowawcze	14	3.215
-urlopy bezpłatne	41	653
-nieobecność usprawiedliwiona	335	1.022
-nieobecność nieusprawiedliwiona	5	17

W wyniku absencji utracono 83 etaty, z tego z powodu zwolnień lekarskich 51 etatów.

7.1.3. Szkolenie i podnoszenie kwalifikacji zawodowych i naukowych pracowników archiwów państwowych

Archiwum	wyższe ukończone	wyższe w toku	podyplomowe ukończone	podyplomowe w toku	doktoraty obronione	doktoraty w toku	habilitacje obronione	habilitacje w toku	kurs archiwalny	kurs komputerowy	kurs językowy
AGAD	3	4	0	0	0	3	0	2	0	0	6
AAN	0	5	0	1	0	5	0	1	2	0	3
ADM	0	3	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Białystok	0	1	4	0	0	3	0	1	0	0	3
Bydgoszcz	0	1	1	0	0	1	0	2	0	0	0
Częstochowa	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0
Elbląg	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Gdańsk	0	0	0	1	0	5	0	0	0	0	0
Kalisz	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Katowice	1	1	1	1	0	1	0	0	3	0	0
Koszalin	0	4	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Kielce	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Kraków	0	1	0	1	0	5	0	0	0	0	0
Leszno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lublin	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Łódź	1	1	3	0	0	0	0	0	1	0	0
Olsztyn	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0
Opole	1	5	0	0	0	2	0	0	0	0	0
Piotrków Tryb.	0	1	1	0	0	3	0	0	0	0	0
Płock	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	2
Poznań	1	0	1	1	0	1	0	1	0	0	0
Przemyśl	0	2	0	0	0	2	1	0	0	0	0
Radom	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Rzeszów	0	2	1	0	0	1	0	0	2	0	0
Siedlce	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
Suwałki	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Szczecin	1	6	2	0	1	0	0	0	0	0	0
Toruń	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0	1
Warszawa	4	5	0	0	0	2	0	0	0	1	2
Wrocław	0	4	0	0	0	2	0	0	0	0	19
Zamość	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ziel.Góra	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0
AP razem	13	52	21	7	1	47	1	8	10	1	41
NDAP	0	4	0	0	0	0	0	0	0	10	16
ogółem	13	56	21	7	1	47	1	8	10	11	57

7.1.4. Stan przygotowania zawodowego pracowników archiwów państwowych.

	OSÓB
Pracownicy z wykształceniem wyższym:	614
z tego w NDAP	34
w archiwach państwowych	580
W archiwach państwowych i NDAP studia wyższe ukończyło:	614
z tego, na kierunkach – historycznych ze specjalnością archiwalną	272
historycznych	208
innych	134
Niepełnymi studiami wyższymi wykazuje się:	35
z tego, na kierunkach – historycznych ze specjalnością archiwalną	6
historycznych	6
innych	23
Studia podyplomowe ukończyło:	210
z tego, na kierunkach – archiwalnych	180
historycznych	14
innych	16
Studium policealne ukończyło:	56
z tego, na kierunkach – archiwalnych	24
innych	32

Z dniem 1 sierpnia 2002 r. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych powołał mgr Małgorzatę Sobuń na stanowisko dyrektora Archiwum Państwowego w Elblągu z siedzibą w Malborku.

Z dniem 1 października Szef Służby Cywilnej mianował urzędnikiem służby cywilnej pracownika Archiwum Państwowego w Krakowie.

W dniu 31 grudnia 2002 r. na stanowiskach naukowych w państwowej sieci archiwalnej zatrudnionych było 16 osób, w tym 2 profesorów, 2 docentów, 11 adiunktów (10 doktorów i 1 magister) oraz 1 asystent.

7.2. *Finanse*

Ustawa budżetowa na 2002 r. określiła wydatki archiwów państwowych na kwotę 57.497 tys. zł. Po uwzględnieniu skutków finansowych dokonanych w III kwartale zmian wynagrodzeń wraz z pochodnymi z tytułu uzyskania dodatkowych etatów na organizację audytu wewnętrznego i Centrum Przechowalnictwa dokumentacji osobowo-płacowej w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, przyznania pracownikowi AP w Krakowie statusu urzędnika służby cywilnej i zwiększenia środków inwestycyjnych na zakup sprzętu komputerowego dla systemu bankowości elektronicznej „enbepe”, wydatki te na koniec roku wyniosły 57.922,8 tys. zł i były wyższe od zapisu ustawy budżetowej o 0,8%. Od wydatków za 2001 r. były one jednak niższe aż o 7,2%.

Struktura wydatków archiwów państwowych lata 2000-2002 (w tys. zł)

Rodzaj wydatku	2000		2001		2002		Wskaźniki wzrostu %	
	Wykonanie kwota	%	Wykonanie kwota	%	Wykonanie kwota	%	2001/2000	2002/2001
1. Płace brutto z wypłatą nagrody rocznej („13”)	32.240,0	57,0	35.335,9	56,6	35.673,9	61,6	9,6	1,0
2. Pozostałe wynagrodzenia z pochodnymi	7.071,6	12,5	8.155,6	13,1	8.202,9	14,1	15,3	0,6
3. Rzeczowe (eksploatacyjne)	10.821,0	19,1	11.154,8	17,9	9.881,0	17,1	3,1	-11,4
4. Inwestycyjne	6.465,0	11,4	7.774,7	12,4	4.165,0	7,2	20,2	-46,4
Razem	56.597,6	100,0	62.420,9	100,0	57.922,8	100,0	15,6	-7,2

Powyższe dane ukazują, w jaki sposób trudna sytuacja budżetowa sektora finansów publicznych odbija się na ekonomicznej stronie działalności archiwów państwowych. Szczególne trudności wystąpiły w finansowaniu działalności inwestycyjnej i wydatków związanych z bieżącym funkcjonowaniem archiwów.

Stąd m.in. w ramach środków rzeczowych przeznaczonych na bieżącą działalność eksploatacyjną w 2002 r. finansowane były generalnie tylko konserwacje sprzętu komputerowego i kserograficznego, urządzeń instalacyjnych, grzewczych, sygnalizacji antywłamaniowej, odgromowej (w tym awaria instalacji w Oddziale AP w Grodzisku Maz.) i przeciwpożarowej, podłączenia do internetu oraz drobne naprawy zabezpieczające dachów i pomieszczeń magazynowych.

AP Lublin przeprowadziło odgrzybianie pomieszczeń piwnicznych i remont schodów. AAN dokonało częściowej wymiany okien. AP Wrocław zakończyło w swojej siedzibie adaptację magazynów na II piętrze i przebudowę klatki schodowej, a w Oddziale w Kamieńcu Ząbkowickim wykonano zabezpieczenie przed nawrotem grzybów po powodzi z 1997 r. Ponadto w Legnicy po przeprowadzce Oddziału do nowego budynku, przeprowadzono impregnację więźby dachowej i konserwację frontowej elewacji budynku. Łącznie na te prace w archiwach wydano w 2002 r. 932 tys.zł. podczas gdy w 2001 r. 1.655 tys.zł.

W ramach środków na **działalność inwestycyjną** wykonano prace adaptacyjno-modernizacyjne w niżej wymienionych obiektach:

1) AP Warszawa – zakończono adaptację obiektu oddziału w Mławie. Wyposażono pomieszczenia w niezbędny sprzęt, meble i regały kompaktowe	640,6 tys. zł
2) Archiwum Akt Nowych – kontynuowano w ograniczonym zakresie (brak środków) rozpoczętą w 2000 r. wymianę instalacji klimatyzacyjnej i grzewczej.	1.405 tys. zł
3) AP Katowice - kontynuowano w ograniczonym zakresie prace modernizacyjne b. koszar wojskowych.	150 tys. zł
4) AP Leszno – zakończono prace adaptacyjne na cele archiwalne budynku uzyskanego od władz miasta na siedzibę Archiwum.	802 tys. zł
5) AP Wrocław – kontynuowano przebudowę pomieszczeń archiwalnych i ciągów komunikacyjnych. W Oddziale w Legnicy zakończono prace adaptacyjne w budynku b. szkoły przekazanym przez władze miasta w trwały zarząd na cele archiwalne.	275 tys. zł
6) AP Szczecin – zakończono prace renowacyjne elewacji siedziby archiwum.	27,4 tys. zł

W ramach środków na zakupy majątkowe dokonano wydatków na:

o sprzęt komputerowy (w tym do systemu „enbepe”)	za 209,7 tys. zł
o wyposażenie magazynów archiwalnych w regały	za 588,8 tys. zł
o sprzęt kserograficzny i drobne wyposażenie	za 66,5 tys. zł.

Działalność pozabudżetowa w archiwach państwowych w 2002 r. prowadzona była - po stosownej zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach - w formie środków specjalnych przez 28 jednostek, natomiast w formie gospodarstw pomocniczych przez 11 jednostek. Archiwa Kielce i Wrocław zawiesiły działalność gospodarstw w 2002 r.

Łączne dochody z obu tych rodzajów działalności zamknęły się kwotą 3.099,4 tys. zł, z czego przychody z gospodarstw pomocniczych wyniosły 1.512,5 tys. zł., a ze środków specjalnych 1.586,9 tys. zł.

Przychody te w stosunku do 2001 r. zwiększyły się o prawie 50%, a ich udział w wydatkach budżetowych na działalność 2002 r. wyniósł 5,3%.

ooooo000O☺O000ooooo